

מהו עונש פלילי? עונשים שקבועים בחוק העונשין (לא נעסוק בהיבטים סוציאליים של עונשים כחרם וגינוי).

פנולוגיה = תורת הענישה הפלילית. תחום מדעי עצמאי שנמצא בתווך בין משפט פלילי לקרימינולוגיה.

"תורת הענישה" - תחום מדעי שהחל מ-1764, עם ספרו של בקאריה: "העבירות והעונשים":

- הענישה איננה נקמה אלא כלי להגנה על החברה
- על ההליכים הפליליים להיות שיטתיים ומדעיים
- העונשים צריכים להיות תואמים לחומרת העבירה - זו תפיסה יחסית מודרנית
- יש לשים קץ לפעולות שרירות של השלטון
- יש להפסיק להשתמש בעינויים בחקירה ובמשפט - עד היום אצל הרבה מאוד משטרים זה גבר מקובל שבחקירה מפעילים לחץ פיזי.

הארט - לענישה הפלילית חמישה אפיונים מרכזיים (מצטברים)

1. הוא גורם סבל (כאב, מצוקה, השפלה, ויתור על נוחות)
2. הוא מוטל כתוצאה מהליך משפטי פורמלי
3. הוא מוטל על העבריין במתכוון ע"י גורם נוסף
4. העונש מוטל על מי שנקבע שעבר את העבירה (אינדוידואלי)
5. העונש מוטל ע"י רשות מוסמכת לפי חוק

ההגדרות המקובלות בפסיקה לעונש:

1. האמצעי המוגדר בחוק - גם אופי העונש וגם מידתו תלויים במה שכתוב בחוק. מחד, מצמצם את שק"ד בימ"ש ומאידך, מונע שרירותיות ומקדם שוויון.

סלאמה נ' מנהל כלא שטה: אסיר שעבר עבירת משמעת, מנהל האגף גזר "שלילת קנטינה" (כמו "שקם", אוכל ומוצרים, שאפשר לקנות אם יש לך כסף - שהרווחת אם עבדת בכלא או שהמשפחה מפקידה). זה סוג של **כאב מאסר**. האסיר עותר לעליון בטענה שאין למפקד האגף סמכות לתת עונש כזה. **כהן**: לרשות אין סמכות להטיל עונש שאינו מפורש בחוק. (מאז החוק שונה וזה כן בסמכותם).
2. אמצעי בעל אופי מרתיע - ההנחה היא שאיום בעונש מרתיע את הציבור ואת העבריין הספציפי. יש דברים שאינם מרתיעים ולכן לא נחשבים עונש. למשל, צו אשפוז בבי"ח לחולי נפש לאחר שנקבע סייג אי שפיות הדעת, לא מבין מה זה אומר או מה עשה ולכן זה לא מרתיע אותו, המטרה בצו היא להגן על החברה ועל הנאשם עצמו.
3. מוטל על אדם עפ"י החלטת הרשות השיפוטית במדינה בעקבות הרשעה בפלילים - כך יוצאים "עונשים" משמעותיים שאינם באמת עונשים, אם ניתנו על ידי גורם אחר (כמו האוניברסיטה) או שלא בעקבות הרשעה בפלילים, למשל צו אשפוז בבי"ח סגור שניתן למישהו שקיבל פטור מהדין.

סוגי הענישה - כללי:

עונשי מוות

בעבר - עונש פופולרי בדרכים אכזריות אפילו על עבירות קטנות. כיום קיים בסין, ארה"ב וכו'. בישראל - עונש מוות על בגידה, וגם לפי חוק לעשיית דין בנאצים ועוזריהם. בנוסף, ירשנו מהמנדט הבריטי עונש מוות למחבלים בתנאים מסויימים (תקנות ההגנה 1945). וזה הדין שחל באיו"ש - תיאורטית, ואפילו נגזר ב-11 מקרים עונש מוות אך לא בוצע בפועל.

ההצדקות המרכזיות: (1) גמול שהולם לעבירות קשות (2) עונש מרתיע (3) זול לעומת חלופות (למשל עשרות שנים בכלא).

טקסי ההוצאה למוות: בימי הביניים - "אירוע חגי". ההשתתפות היא סמל למזל ואריכות ימים, נגעת במוות ולא קרה לך כלום. הגופות שומשו לסחר ולמחקר רפואי.

בקריה: יש להפסיק עונש מוות (1) באיזו זכות השלטונות הורגים אנשים? (2) לא יעיל - עונש מוות לא מרתיע ולא מונע עבריינות.

תחילת הריכוך בעולם המערבי: דו"ח באנגליה 1953: יש להשאיר רק לעבירות רצח- כלומר הלימה בין העבירה לעונש.

נימוקים נגד עונש מוות:

נימוקים מוסריים:

1. קדושת החיים- רק האל רשאי להחליט על מוות ולא בני אדם.
2. חשש שהנאשם חף מפשע והענישה לא הפיכה, יש מקרים שבימ"ש טועה. למשל: טוביאנסקי.
3. אינו פרופורציונלי לשום עבירה- זלזול בחיי אדם.

נימוקים תועלתניים (חזקים יותר)

1. אינו יעיל ואינו מפחית עבריינות- עדיין יש פשיעה רבה, אין קשר בין העונש למידת העבריינות.
2. לא ניתן להטילו באופן שוויוני- מוצאים להורג הם כמעט תמיד אותה אוכלוסייה (גזע הנאשם, מוצא, תנאים סביבתיים וחברתיים) ולכן זוכים לייצוג לא מספיק טוב, בשל חוסר במשאבים.
3. לא זול בהכרח- כל הוצאה להורג עולה עשרות מיליוני דולרים ויותר מעונש אחר: נדרשים אישורים, הרבה בעלי תפקידים וכו'.

מדוע לא מוותרים על עונש המוות כמו באירופה? למשל ארה"ב:

1. דעת קהל- משנות ה-70 הרבה שמרנים דעות קיצוניות, רוב הציבור בעד עונש מוות.
2. עמדת פוליטיקאים- עונש מוות הוא "קרח קפיצה" פוליטי, לכן פוליטיקאים יתמכו גם אם סותר עמדותיהם. אנשים מצביעים לפוליטיקאי כדי שייתן סדר ביטחון ויציבות.
3. פסיקות בימ"ש העליון האמריקאי- הוא מאוד שמרני היום וקבע כי ניתן להפעיל עונש מוות, זה לא סותר את החוקה (תוך שקילת כל מקרה לגופו).
4. ארגוני נפגעי עבירה- שתומכים בעונש מוות.

עונשי גוף

מטרה: סבל גופני.

באסלאם- עקרון מידה כנגד מידה- התאמה בין האיבר לעבירה. **ביהדות**: עונשי גוף מקובלים (למשל להכות מי שהכה את אשתו). מלקות על "איברים שביצעו את העבירה" וגם עונשים פיזיים נוספים. **בימי הביניים**: מקובל עונש קטיעת איברים. **בעבר**- באנגליה עונש מלקות שוט בפומבי כדי "להפעיל טרור על האזרחים"- בוטל ב-1967 (הופעל בבתי כלא כעונש משמעת). **בישראל**- עונש מלקות ללוחמי מחתרות בעת המנדט הבריטי. היום עונש מלקות בסינגפור ובמדינות לא מערביות. **מישל פוקו**: מטרת הריבון "לשלוט" באמצעות הפגנת "הכוח העודף" של הריבון. לכן המדינה משתמשת בעונשים פומביים, אלימים וראוותניים. כדי להרתיע ולהפחיד מפני בגידה, הפיכות וכו'. **השינוי**: מתחיל במאה ה-19: ירידה בעונשי גוף בשל התפתחויות דמוקרטיות ושינוי במטרת הענישה: שמירת הסדר הציבורי (ולא צייתנות לריבון).

עונשי בידוד והרחקה

בישראל- ניתן לגרש טרוריסטים מישראל או מעיר מסויימת. **בעבר**- אוסטרליה למשל מורכבת מצאצאים של אסירים שגירשו האנגלים מקולוניות אחרות. וניצלו אותם לכוח עבודה ולהשטת ספינות (פוקו). **נצרות**- עבריינים יכלו להינצל מעונש בכך שיעזבו לכפר מרוחק ויחיו שם. **יהדות**- חרם וגלות מהעיר על "מכה נפש", נואפים, זונות וגנבים. **מאסר**- זה עונש קלאסי של הרחקה מהחברה.

עונשי קלון

השפלת העברייין פומבית. **בעבר**- העם עני, לא יכלו לשלם קנסות ועונש מוות לא היה מרתיע, לכן עברו לעונשי השפלה. (1) הטבעת כתובת קעקע על המצח לפי העבירה שביצעו (2) כליאה במקום פומבי בסד עליון והשפלתו. **ביהדות**- חכמי פראג 1621: יש לעשות תו קלון ע"י ברזל לווהט לזונות.

שינוי- קביעות כי לא יוטלו עוד עונשי קלון: (1) 1688 - מגילת הזכויות האנגלית: "לא יוטלו עוד עונשים אכזריים ויוצאי דופן" (2) תיקון 8 לחוקה האמריקנית.

האם בכל הרשעה פלילית יש קלון? (1) תיאורטית חברתית- קלון הוא מושג מוסרי, והוא ישנו עם כל סטייה מהנורמה וכך גם להרשעה פלילית יש קלון מסוים. (אולם, תפיסות חברתיות משתנות בתלות בזמן ובמקום). פייגלין נ' ועדת הבחירות: באופן משפטי, צריך לקבוע בבימ"ש כי לאדם יש קלון, ויש לזה משמעות בעיקר לאנשי ציבור.

עונשי שלילת זכויות אזרחיות

למשל: הזכות להיבחר למוסדות שלטון נשללת ממי שהורשע עם קלון (דרעי, צחי הנגבי); יש מדינות בהן אסירים מאבדים את זכות ההצבעה; **ביהדות** - שלילת זכויות דתיות להיות "חברים בקהילה", להצטרף למניין, נישואי ילדים, למכור ולקנות נכסים, לא קברו בקבר ישראל. **בקהילות מסוימות** עונשי שלילת זכויות הם הרבה יותר דרמטיים מעונשים אחרים, החברה החרדית.

עונשי ממון

עונש (הפסד) כלכלי: החרמת רכוש או קנס. בעבר- עונש מרתיע כי החברה ענייה. **מחשבוני לעונש בממון**- לפי חומרת העבירה, (1) באנגליה- גובה הקנס כחשיבות האיבר שנפגע. (2) ביהדות: גניבה רגילה - תשלום כפל; הגנב "טבח או מכר את הבהמה"- פי 5 על בקר, פי 4 על צאן (3) או "עין תחת עין"- עונש ממון לפי ערך האיבר. **ס' 61 לחוק העונשין** קובע סכומי קנס, כתלות באורך המאסר.

עונשי שלילת רישיונות/ זכויות כלכליות-

שלילה לצמיתות או לתקופה: שלילת רישיון לעו"ד שעברו על החוק, רישיון נהיגה בעבירה חמורה, שלילת רישיון רפואה.

עונשים מותניים

מאסר על תנאי, קנס על תנאי- "חרב על צווארו של העבריין". תיאוריות הרתעה: עונש מאסר על תנאי הוא העונש הקלאסי: כי מאיים על העבריין מפני: (1) המאסר- משנה את חייו של האדם, שם אותו בניתוק, מחבר אותו לעבריינים. (2) הקנס- משנה לרעה את מצבו הכלכלי של העבריין. ומאסר על תנאי נקרא

התפתחות הענישה

מגמת מיתון בדין: הפחתה משמעותית ברמת הענישה. **בעבר** הרבה עונשים קשים (מוות, פיזיים, קלון, ממון משמעותי) פער בין מעמד השופטים למעמד העבריינים. **היום** פחות עונשים ועונשים קלים. החל מהמאה ה-18 גוברת הדרישה לעונשים הומניים (מאסרים, קנס) וקרבת השופטים לסבל העבריינים.

מי מעניש? בעבר- עשיית דין עצמי **ענישה פרטית** מטעם הנפגע ומשפחתו (כיום נשארה במידה מסויימת- "נקמת דם").

התפתחות הענישה משפיעה על נפגעי העבירה: בעבר הפרימיטיבי, המשפט הפלילי הוא חלק מהמשפט הפרטי, עם עליית קרנה של המדינה הריבונית, הולאמה בהדרגה האחריות לידי רשויות אכיפת החוק. **המדינה היא מפעילת המשפט הפלילי**, כך נפגע מעמד נפגעי העבירה **שהודרו מההליך הפלילי** ונותרו ללא מעמד פורמלי, ואפילו הפיצויים לנפגעים הומרו בתשלום לריבון. הם **רק כלי להביא להרשעה**: מסירת תלונה או מתן עדות.

תחילת השינוי בחומרה: במאה ה-18 הגיעו העונשים לשיא האכזריות, אין הלימה בין העבירה לעונש. ולצד זאת, עונשי מוות למשל לא מספיקים להתרעה. התחילו להבין שרוע לא תורם אלא רק לנקמה, ומתחילים לדבר על **מיתון הדין**.

מונטסקייה: הראשון שיצא נגד חומרת הענישה- "מטרת החוק היא להשליט סדר בחברה". קרא למתן את הענישה: להתאימה לעבירה במידתיות (מחשבוני עבירות), רחמים, וחינוך חברתי למניעת עבירות.

צ'זרה בקרייה: אבי תורת העונשין המודרנית: (1) העונשים הקשים לא מרתיעים את הציבור שרגיל להפחדה. (2) יש לבטל את עונש המוות, יש להפסיק את העינויים, בלי מעצרי שווא (3) תנאי מינימום בכלא (4) בקביעת העונש להתחשב **במידת הנזק** הממשי שנגרם. (5) ההרתעה תבוא **באכיפה** ולא בעונש, יותר חשוב זה לא העונש אלא הוודאות שתתפס. לכן יש להגדיל את כוח המשטרה. (6) יש לקבוע את העונשים **בחוק** ולא לפי כל שופט (7) יש להרבות בחינוך

בקרייה- 3 כללים מרכזיים בענישה:

1. ודאות העונש- יעילות ההרתעה קשורה לוודאות שתיתפס ואל לחומרת העונש
 2. מידתיות בין חומרת העונש לחומרת העבירה
 3. העונש צריך להיות פומבי ומידי
- הביקורת על בקרייה: הגישה שלו מושתת על בחירה חופשית, אבל לא לכל עבריין יש חופש בחירה תוך מחשבה מסודרת: עבריין מין, עבריין עם בעיות עצבים, אנשים מקבלים גם החלטות לא רציונליות.
- ← התיאוריות של בקרייה **התקבלו** בעולם המערבי.

התוצאה של התהליך: בחלק מהעולם הופסק עונש מוות. מנגד, רמת הענישה עלתה כי לשופטים אין שק"ד להתחשב בנסיבות.

"קרימינולוגיה אנתרופולוגית" לומברוזו: לביצוע עבירה יש סיבה רפואית שיש לבדוק- סיבות תורשתיות (ולא יצר חופשי). לכן אין להעניש ללא אבחנה מדעית שתקבע לכל עבריין ענישה-תרופה מותאמת. "הפשע - סיבותיו והתרופות למניעתו": יש קשר תורשה-סיבה - תנאים סוציאליים ירודים גורמים לסטיות ביולוגיות שעוברות בתורשה.

הצדקות לענישה

נבחין בין צידוקים לענישה לבין מטרות הענישה:

- הצדקות הענישה- תשתית מוסרית שמצדיקה ענישה: מדוע מותר? באיזו סמכות? שאלות רלוונטיות במדינות דמוקרטיות.
- מטרות הענישה- הרתעה, גמול, תיקון, שיקום וכו'.

למה צריך להצדיק את הענישה? לענישה יש פגם מוסרי- גרימת סבל בכוונה תחילה נחשבת "לא מוסרי", יש חובה מוסרית להקל ולמנוע סבל ככל האפשר. **מעשה עם פגם מוסרי יהיה מותר ורצוי רק אם יש לו צידוק מוסרי שגובר על הפגם המוסרי.**

1. **גישת הגמול:** מידה כנגד מידה. עמנואל קנט: ענישת פושע היא חובה מוסרית "ציווי מוחלט", כי מגיע לו. רוב העונשים מבוססי **עקרון הגמול**- מידת העונש כמידת הפשע, מטרתו להחזיר לפושע כגמולו, לעשות צדק- גם בלי כל תועלת לחברה. **הפילוסוף הגל:** (1) בעולם יש איזון חברתי בין טוב לרע, פשע מפר את האיזון והענישה מבטלת את הרע וכך מחזירה את האיזון ויוצרת צדק. (2) לעבריין **זכות להיענש**, לכן הענישה מכבדת אותו כיצור רציונלי שמבין את מעשיו ורוצה להיענש. **לורד דנינג:** ההצדקה לכל עונש היא לא הרתעה שיגרום אלא הצורך לגנות את הפשע על ידי החברה.
2. **תיאוריית הזכויות:** ג'ון רולס ורונלד דבורקין: נעניש כי פגעת בזכויות, חירויות הפרט של אחר. המדינה צריכה יכולת של כפייה, הענישה מבטיחה את הזכויות של כל פרט בחברה ומבטיחה יציבות.
3. **תיאוריית האמנה החברתית:** ז'אן ז'ק רוסו. מגיע לי להיענש כי פגעת באמנה החברתית: תמורת הביטחון מפני פגיעות- כל פרט מקבל על עצמו את הנטל של ריסון עצמי והימנעות מפגיעה באחר. **לעבריין יתרון כפול:** נהנה מפירות האמנה החברתית- בטחון, אבל גם נהנה מפירות העבירה- לא לוקח על עצמו את הנטל להימנע מפגיעה באחר. העונש מוצדק כי העבריין הרוויח לא ביושר וכי יש לתקן את איזון הנטלים בחברה- שגם העבריין ייקח עליו את הנטל.
4. **הגישה התועלתנית:** ענישה מוצדקת רק כשמביאה תועלת. **תועלת-** "הדבר שמספק את מירב האושר למירב חברי החברה". התועלת המרכזית לענישה-**הרתעה:** "על הרתעת הכלל להיות המטרה העיקרית של הענישה כי היא צידוקה האמיתי". **טענה:** עדיף להשיג את אותה תועלת בצורה זולה יותר (למשל מאסר קצר יותר). אחרת העונש ייחשב בזבזני. **הביקורת:** לא כל האנשים הם רציונלים שמחשבים עלות ותועלת של העבירה.
5. **האסכולה המרקסיסטית:** תמיד מגיעים לכלא האנשים מקבוצות חלשות בחברה. **קרל מרקס-** הענישה מושפעת מאינטרסים כלכליים כמו כל תופעה בחברה. יש פה **שליטה של השלטון** (מדכא, שולט) באנשים חלשים (מדוכאים, נשלטים): המדינה מקבלת כסף על חשבונם, הם עובדים בכלא ורוב הכסף הולך למדינה.

6. **הגישה האנרכיסטית:** גישה לא מקובלת הווארד ארליך: **אין שום צידוק לענישה.** לאף גורם אין סמכות לדכא אדם אחר, להעניש. לכן יש לפרק את המדינה ומוסדותיה המדכאים, ואם יהיו עבריינים יטופלו ע"י מתנדבים בקהילה, וה"ענישה" תהא בקהילה (חרם, גינוי).

מטרות הענישה - תכליות הענישה

מטרות (תכלית) הענישה קבוצות בחוק העונשין (ס' 40 ואילך).

4 מטרות הענישה העיקריות:

1. גמול (הלימה)
2. הרתעה אישית/ הרתעת הרבים
3. הגנה על שלום הציבור
4. שיקום

← בכל תיק מופיעות כל המטרות (ולא רק אחת) אותן מאזנים לפי משקל ומינונים שונים.

מטרות נוספות לענישה (לא בחוק העונשין, אבל ברקע):

- (1) פיוס וטיהור - צדק מאחה. ביטוי מודרני - סולחות. לא מקובל היום כענישה פורמלית.
- (2) כפרה
- (3) השבה ופיצוי - החזרת המצב לקדמותו ככל הניתן.

מטרת הענישה העיקרית - עקרון הגמול - הלימה

יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם לבין סוג ומידת העונש המוטל עליו. (ס' 40 (ב)):

עיקרון העל **המנחה** של המשפט הפלילי בישראל. נתייחס גם למטרות אחרות אך ניתן לעקרון הגמול יותר משקל.

חובה מוסרית על החברה להעניש את העבריין "מידה כנגד מידה" - **לא פחות מכך**, גם במחיר פגיעה בעבריין, **ולא יותר**, צריך לתת לו בדיוק כגמולו.

ביקורת על כך שזה העיקרון המנחה: (1) זה אכזרי ומתעלם ממטרות אחרות וזה לא מציאותי. (2) איך אפשר "לחשב" גמול ולהמיר עבירה לתשלום, לשנים בכלא וכו'.

למה עושים גמול?

- **גמול במובן של נקמה:** עונש למען נקמה באדם, ומאזן את יצר הנקמה הציבורי (של הקורבן והמזדהים עימו). יצר הנקמה הוא בלתי נמנע ויש לו גם השלכות חיוביות: הקורבן מתלונן במשטרה/ מעיד בבימ"ש. מבחינה מוסרית "מוצדק לשנוא עבריינים", שנאת עבריינים מחזקת את הציות לחוק בחברה.
- **הגמול במובן של פסיכולוגיה מודרנית -** העונש הוא גמול מוצדק שהעבריין מקבל כדי לרפא את רגשות האשם ולהביא לאיזון נפשי [מחקר על אנשים שדרסו למוות ברשלנות].

הביקורת על הגמול: מחירים כבדים לגמול!

1. **גמול - הטלת סבל על העבריין שאינה מוסרית.** הנקמה הייתה מוצדקת אם הייתה מטרה חברתית נוספת אבל אין.
2. **התגמול צופה פני עבר אבל לעתיד לא יוצא כלום** (ההפך - מתבזבז כסף), וחברה נאורה צריכה להסתכל על שיפור העתיד.
3. **איך אפשר "לחשב" גמול** ולהמיר עבירה לתשלום, לשנים בכלא וכו'.

קביעת גמול מדויק הוא דבר בלתי אפשרי בעולם המעשה: האם נעניש לפי הכוונה או התוצאה (למשל בניסיון או בעבירה שהתבררה כמוצלחת פחות [כפי שנראה בהמשך - בגזירת העונש תמיד נותנים משמעות לכוונה הפנימית, לחומרה ולקולא].

מטרה שנייה - ההרתעה:

ההרתעה כפולה: אישית לעבריינין שלא יחזור לעבירה וכללית למניעת עבירות בחברה - למען יראו וייראו. **חוסר נוחות:** כאשר מענישים באופן חמור יותר "על גבו" של העבריינין כדי להרתיע אחרים

בנתאם (תומך גישה תועלתנית): ההרתעה היא התכלית המרכזית של הענישה. תכלית הגמול פסולה כי מכוונת אל העבר ואין בה שום תועלת.

השפעת ההרתעה (ומטרתה): (1) גורמת לכך שהעבירה לא כדאית לאדם. [למשל סבל נפשי, גופני, כספי וסטיגמה שלילית (מחקר הראה כי הרתעה יעילה אצל נוער שחוששים "לעשות בושות למשפחה")]. (2) מחזקת את שמירת החוק.

הרתעה זה **מושג אינדיבידואלי** - כל אדם מורתע אחרת [למשל: נמצא שנשים יותר מורתעות מגברים, בא לידי ביטוי בהבדל אסירות מול אסירים].

דוג' להרתעה: הריסת בתי מחבלים כי מאמינים שזה מרתיע מביצוע פיגועים, למרות המחיר של פגיעה בקניין של חפים מפשע.

איך יוצרים ההרתעה? הרבה אכיפה. **הקשר בין מידת היעילות של המשטרה לבין כוח ההרתעה:** (1) מחקר מדנמרק - ללא משטרה, עלייה של פי 10 בעבירות רכוש. (2) מחקרים: עבירות (שאינן בהן שיקול מוסר) כגון עבירות חניה, מתרבות כאשר אין אכיפה, כלומר מוסר לא מספיק כדי להרתיע.

מידת הוודאות - הגורם הכי חשוב בהרתעה. וודאות הענישה (הסיכוי להיתפס) מרתיעה יותר מחומרת הענישה: (1) **דטרויט:** שביתת שוטרים - סיורים ללא דוחות - לא היה שינוי בפשיעה. (2) ליברפול - שביתת שוטרים הביאה לעליה בפשיעה.

קבלת מידע על העונש והפעלתו: כדי שהעונש ירתיע **צריך שיהיה ידוע לציבור**, (1) ע"י תקשורת (2) קליפורניה - בבתי כלא הידוע וההרתעה הכי טובה היא "מפה לאוזן" (3) גם ענישה עקבית - הענישה עצמה מזכירה לציבור

הביקורת על תיאוריית ההרתעה:

1. האדם הוא התכלית ולא כלי - בני אדם אמורים להיות התכלית, וענישה למען התרת הפרט והכלל נוהגת באדם ככלי.
2. התרעה כמטרת ענישה יכולה להביא לענישה חזקה ("למען יראו ויראו")
3. תיתכן פגיעה בחפים מפשע/ בני משפחה (ענישה קולקטיבית?)
4. ההרתעה לא עובדת - בעולם מגמת רצידיביזם (חזרה לפשיעה)
5. לא כל העבריינים הם אנשים רציונלים - והרתעה מבוססת על כך שהעבריינים הם רציונלים ש"מחשבים" את הסיכונים והסיכויים להיתפס [דחף לאילמות או מין או מצב נפשי].

תשובת נגד לביקורת: זה אולי לא מרתיע עבריינים מסוימים אך עשוי למנוע עבריינים נוספים.

מטרה שלישית: שיקום

ביטוי מודרני: ועדת גלדסטון (1895), אנגליה - הוסיפה למטרת ההרתעה גם מטרת שיקום "תיקון העבריינין". **ביהדות** - הסיפור של רבי מאיר - צריך להתפלל שהחטאים ימותו ולא שהאנשים ימותו.

שיקום זה **אינטרס ציבורי** (למען נפגעי העבירה שיתנגדו לשיקום העבריינים). כדי לשנות התנהגותו יש להתחשב (1) **באישיות העבריינין** (2) **בסיבות** שהביאו אותו לביצוע העבירה.

התפתחות מודל השיקום - למה משקמים?

1. **פילנטרופי** - צריך לחמול לעבריינין ולסייע לו כי אין לו "בחירה חופשית", פשע בשל עוני, חוסר חינוך, רקע משפחתי.
2. **הומניטרי** - החברה צריכה להיטיב עם מוכי גורל.
3. **פוליטי** (מרקסיסטי - עמ'4) - שיקום הוא **אמצעי שליטה בחלשים**. מדובר באוכלוסיה מאוד מסויימת שהגיעה לפשע כי "נדפקו" וצריך לסייע להם.

4. רפואית (ההסבר הפסיכיאטרי-פסיכולוגי): **גישה לא שכיחה כיום**. לכל עבירה יש סיבה פתולוגית ולכן צריך לטפל בבעיה הרפואית של העבריין באמצעים רפואיים (לכן יש פסיכיאטריים בכלא). מקרים קלים נשלחים לאבחון ומקרים קשים לטיפול --> השפיע על ההומניזציה של הענישה: בתי סוהר הפכו "בתי תיקון", צינוק הפך "מרכז להתבוננות עצמית".
- מאסר לא קצוב - לא קיים בישראל, העבריים מקבל טווח עונש ומשתחרר רק לאחר קביעת ועדה כי העבריין "נרפא", השתקם.
- הביקורת - למרות המטרה של שיקום, זה הביא לעלייה בזמן המאסר, כי ההחלטה תלויה בשק"ד של אנשים, והוכח כי אנשים שונאים עבריינים.

הגישה התועלתנית: תומכת בשיקום, מתנגדת לשימוש בענישה, שאף גורמת לנזק.

1. הופכים להיות עבריינים בכלא - יוצאים יותר אלימים, יותר מסוכנים, הכלא גורם לאבד הכל ואין מה להפסיד, לכן חוזרים לפשע, לכן יש לשקם כדי למנוע זאת.
2. עונשים כבדים גורמים לחזור לפשע - למשל קנס מאוד גבוה, יכול להוביל לגניבה כדי להשיג את הכסף. עדיף לשקם.
3. פתרון הומני בחינוך ושיקום - וככה תמנע פגיעה בחברה, למרות אחוזי רצידיביזם גבוהים, אפשר לשקם לפחות חלק.

הביקורת על דוקטרינת השיקום:

1. שיקום לא תמיד יעיל - מחקרים הראו כי לפשיעה סיבות רבות ולכן למרות חינוך ושיקום, יחזרו לפשע. אנחנו מבזבזים סתם המון מכספי משלמי המיסים. דוח מרטינסון (1975): בחן המון מדינות: "שום דבר לא באמת משקם", בזבוז כסף. ← תשובה לביקורת: אם השיקום לא עובד זה לא אומר שצריך להפסיקו אלא לשפרו.
2. הביקורת התיאורטית (חזקה יותר) - שיקום אמנם הומני אך הוא תוצאה רכה לפשע, לכן לא מרתיע עבריינים. לכן השיקום לבדו, גם אם ירתיע את העבריין, אינו מספיק כשיקול יחיד ויש להתחשב במרכיבי ענישה נוספים חזקים יותר כדי להרתיע את הציבור מעבירות נוספות.
3. מאסר קצוב הביא דווקא לעליה בתקופת המאסר - למרות שניסו להשתמש בו כדי לשקם את "הפתולוגיה" של המאסר.
4. אפליה בין אסירים שונים - שיקום עוזר רק למי שיכול לממנו (פנייה לאנשי מקצוע שימליצו, יבנו תוכניות, יפנו לתהליך).
5. בחירה בשיקום בגלל "חרב המאסר" על צוואר העבריין - ולא בשל כוונה אמיתי לשיקום, אלא כדי לקבל קצ"ש.

נזכר - בכל תיק יש את כל מטרות הענישה במינונים שונים: גמול, שיקום, אינטרס ציבורי וכו'. אבל ייתן דגש על שיקום במקרים מסוימים: (1) עבריינות נוער (2) כשיש אפשרות לשיקום יעיל (תסקיר שירות המבחן).

מטרה רביעית - מניעה או הגנה על שלום הציבור (לרוב מאסר)

כליאת העבריין שוללת את האפשרות לחזור לפשע ולפגוע באחרים, לכן מאפשרת את שלום הציבור. מתקרים: כשאנשים לא יכולים לעבור עבירות במרחב הפתוח - העבריינות פוחתת.

בקרימינולוגיה יש **כמה סוגי ושלבי מניעה**: כלא זה מוצא אחרון שאומר שדילגנו על כל תחנות המניעה שיכולנו לעשות. מניעה ראשונית - מניעה עוד לפני שהגענו לעונש, מתוך הבנה של התקלות ומקומות מועדים לפורענות ולתת להם פתרון מניעת [אוטובוס של אוהדי כדורגל, בנייה למניעת גרפיטי, חינוך]

הביקורת על המניעה:

1. תיתכן הכנסה לכלא כשבפועל אין מה למנוע - למשל אם העבריין לא מסוכן יותר: למד לקח או לא יבצע שוב עבירה? מחקרים: ניסוי לנבא מסוכנות עתידית ואין מסקנה ברורה. תשובה: (1) חזקת המסוכנות - אם ביצעת מסוכנים חזקה עליך שאתה מסוכן. (2) עבירות עם סבירות גבוהה לרצידיביזם (כשהו מקצועו של העבריין, אלימות, שוד, רמאות).
2. כשהעבריין מועד לחזור לפשע - איך נדע לקבוע את זמן המאסר?

← מניעה היא שיקול נוסף שמביאים בחשבון בין יתר השיקולים.

חוק "שלוש הפסילות" בארה"ב - מניעה חריפה - בגין כל עבירה שלישית (גם אם היא פשוטה) העונש חמור יותר, למשל מאסר ארוך או מאסר עולם. הסיבה: בארה"ב אחוז האסירים ביחס לאוכלוסייה הגבוה בעולם.

תיאוריות מניעה:

1. **"תיאוריית החלונות השבורים"** - המטרה: להביא להפחתה של הפשיעה והעבירות חלון שבור שלא מתוקן משדר לחברה מסר של חוסר אכפתיות מהסדר החברתי ולכן מתבצעות עבירות נוספות. יש לתקן את החלון כדי שלא ימשיכו לשוב את החלונות.

דוג': ג'וליאני ראש עיריית ניו יורק אימץ את התיאוריה הזו כבסיס רעיוני לאכיפה. דוג': הגברת נוכחות השוטרים ברחובות וציוות השוטר לאזור מסויים כדי להיות מעורים בחיי הקהילה ולטפל אם יש בעיה- הערה או עונש. **ביקורת לתיאוריה: (1) טיפול באוכלוסייה נחותה** - אמנם יש שיפור במידת הפשיעה אך הוא נתפס כ"גזען" כי אותם אנשים ש"מטפלים בהם" הם משולי החברה- שחורים, אסייתים (2) **אפקט הבלון** - נוכחות שוטרים לא פותרת את הבעיה, לא מונעת את הפשע רק מעבירה אותו למקום אחר.

2. **תיאוריות "הנקודות החמות"**: יש לזהות את "הנקודות החמות" שמועדות לפורענות בהן יש מקבצי פשיעה שם צריך לשים את מרכז הכובד של השוטרים (תחנה מרכזית, לוד).

דרכי הענישה

קבועות בחוק העונשין.

בדו"כ פסקי דין בנויים ככה: (1) מאסר בפועל (2) מאסר מותנה (3) קנס (4) פיצויים

כליאה

למה משתמשים בכליאה? (1) בגלל מסוכנות- למנוע פגיעה (2) גמול (3) הרתעה של העבריין ושל הציבור (4) לאפשר שיקום- למשל "מאסר בלתי קצוב (עמ"7 למעלה).

התפתחות המאסר: בעבר- מאסר לא היה העונש אלא רק תחנת מעבר עד העונש, על תקופת ההחזקה שילמו האסירים ומשפחותיהם, עד שלא שילמו לא שוחררו. עם התפתחות הענישה במאה ה-18 הפך לעונש הדומיננטי. **ג'ון האוורד** - שריף אנגלי. רעה את הזוועות בבתי כלא ויזם רפורמה לשינוי.

האם עונש המאסר משיג את מטרותיו? קשה לדעת כי יש גורמים נוספים. מחד, זה מרחיק את האדם מהחברה מאידך בכלא נחשפים לפעילות עבריינית בנוסף, יש עבירות אחוזי הרצידיביזם גבוהים- חוזרים לכלא. מחקר בישראל 1967: שחרור אסירים רבים בחנינה, 77 ביצעו עבירות אח"כ, חצי חזרו לכלא, חצי קיבלו עונשים אחרים.

איך קובעים את משך המאסר? שילוב של (1) חומרת המעשה העבירה- הדבר המרכזי (2) מצב אישי, כלכלי ומשפחתי שיושפע מהמאסר (3) תקופה שתאפשר טיפול נפשי או חינוך מקצועי (4) מידת הסכנה לציבור (קושי: איך מנבאים מסוכנות?). **ס'40(ט)** מגדיר נסיבות הקשורות בעבירה ומשפיעות על קביעת העונש.

עונשי מינימום/ מקסימום:

השיטה הנהוגה בארץ- **עונשי מקסימום**: ס' 35(א) בית המשפט שהרשיע אדם בשל עבירה, רשאי להטיל עליו כל עונש אשר אינו עולה על העונש שנקבע בדין לאותה עבירה. כלומר, לבימ"ש שק"ד לגזור עד המספר הנקוב בסעיף. **בפועל**, כמעט אף פעם לא נותנים את המקסימום. לדוג': ס' 298 - הריגה- מאסר 20 שנה.

חריגים בהם יש **עונשי מינימום**: יהיה מנוסח "ולא פחות" / "ולא תפחת".

דוג': (1) ס'274-תקיפת שוטר עד 5 שנים ולא פחות מ-3 חודשים (2) עונש מזערי- ס'355: בעבירות המפורטות בסעיף זה (אינוס ואינוס חמור על סוגיהם) עונשו לא יפחת מרבע העונש המרבי שנקבע לאותה עבירה, אלא בטעמים מיוחדים שקבע בימ"ש (3) אלימות במשפחה: ס' 329 (ב) לא יפחת עונשו מחמישית העונש המרבי שנקבע לעבירה, אלא בטעמים מיוחדים שקבע בימ"ש.

דרך מילוט לבימ"ש להקל בעונש המינימום: (דוגמאות 2-3): כדי לאפשר ענישה אינדיבידואלית מותאמת נסיבות.

דרך פעולה של סגור כשיש עונש מינימום: הסדר טיעון בו מודה באישום אבל בסעיף עבירה אחר (שאינו בו עונש מינימום).

עונשי חובה

קיימים רק בעבירות רצח המפורטות ב ס' 300(א). עונש החובה הוא מאסר עולם בלבד.

מאסר עולם בישראל - לכל החיים. ניתן לקצוב מאסר עולם: הנשיא לפי שק"ד יכול להסכים או לא ואין חוקיות למספר השנים שיקצבו (ראו בהמשך).

עונש מופחת ונסיבות מקלות:

ס' 300א: ניתן לתת עונש מופחת בנסיבות של הפרעה נפשית או ליקוי שכלי, הוגבלה יכולתו להבין את המעשה או הפסול במעשה, או לא יכול היה להימנע
 ס' 35א: מי שהורשע בעונש חובה ניתן להקל מעונש החובה אם לעבירה היו נסיבות מקלות מיוחדות (זאת למעט עבירת רצח, עשיית דין בנאצים, ענישה על השמדת עם, עבירה לפי חוק הטיס).

חלופות מאסר

1. **מאסר לסירוגין** - מגביל החירות ולא פוגע בפרנסה
 2. **מאסר למחצה / מאסר סוף שבוע** - שלילת שעות הפנאי: עובד כל השבוע, נאסר בסופ"ש, לפעמים צריך להתייצב בכמה ערבים בשבוע [למשל ניו זילנד].
 3. **מאסר לילה** - עובד ביום ונאסר בלילה (ענישה לעבירות קלות יחסית)
- ← בישראל אין הרבה חלופות לכן בתי הכלא מלאים.

עבודות שירות - סימן ב' לחוק העונשין ס' 48-51 יב.

עבודות שירות הן מאסר בדרך של עבודות. ס' 51ב: השופט יכול להחליט על ריצוי העונש כולו או חלקו במקרה שעונש המאסר לא עולה על 9 חודשים (עבירות שאינן חמורות, ללא עבר פלילי כבד) **בפועל מתאים לעבריינים עם מסוכנות נמוכה**: עברייני סמים קלים, עברייני הונאה, אלימות קלה וכו'. במקרה של ע"ש בחלק מהעונש - השאר ירצה בכלא.

הפרת ע"ש: חזרה לכלא.

מטרות עבודות שירות? (1) צמצום חשיפה לעבריינים (2) הקטנת הצפיפות בכלא (3) זול - חוסך מאסר או תשלום משכורת (4) תרומה ערכית - שיקום וחזקה לחיים תקינים

התנאים לקבל עבודות שירות:

1. ס' 51ב(1) - חו"ד של קצין מבחן (עו"ס או קרימינולוג) על התאמתו לע"ש.
2. ס' 51ב(2) - הסכמת הנאשם לשאת את עונש המאסר בע"ש, לפי התנאים שקבע קצין המבחן.

מה בודק הממונה על עבודות השירות? ס' 51ב(1): יש לפרט בחו"ד הממונה: (1) האם העבריין מתאים לאור חשש שיפגע באדם (2) אפשרויות ההשמה עבורו - בהתבסס על העבירה שביצע, הרשעות קודמות, חו"ד של גורם טיפולי, מצבו הבריאותי.

הפסקה מינהלית של עבודות שירות: ס' 51ט: ניתן להפסיק את עבודות השירות ולהחזירו להמשך עונש בכלא, באחד מהמקרים הבאים:

- 1) לא התייצב או נעדר ללא אישור
- 2) לא מבצע את המשימות כראוי או שמתנהג לא כשורה
- 3) הפר את התנאים שקבע בימ"ש לע"ש.
- 4) לא ציית להוראות שנתנו לו
- 5) נמצא במעצר או משוחרר בערבות כך שלא יכול להתייצב לע"ש.
- 6) הסתיר מידע מהותי המשפיע על קביעת התאמתו לע"ש.

מאסר על תנאי

מעין "עונש ביניים". בית המשפט קובע בגזר הדין עונש מאסר לתקופה קצובה אך הנאשם אינו נכלא לתקופה זו אלא אם בפרק זמן מסוים שב ועבר את העבירות המפורטות בגזר הדין. למשל: שלוש נשים מאסר מותנה למשך שלוש שנים. יכול להיות גם בנוסף למאסר רגיל וגם בלי קשר למאסר רגיל.

הפעלת התנאי: אם יבצע את העבירה האסורה, בימ"ש יפעיל את התנאי וישלח את הנאשם לבית הסוהר.

הסיבה: ספקות לגבי יעילות של הענישה הרגילה שיותר מזיקה לעבריין מאשר תורמת.

היתרון: הקלה בפגיעה בחירות.

מקדם הרתעה! מאסר על תנאי הוא **העונש הקלאסי** כי מהווה "חרב על צווארו של העבריין" מפני: (1) המאסר - משנה את חייו של האדם, שם אותו בניתוק, מחבר אותו לעבריינים. (2) הקנס - משנה את מצבו הכלכלי של העבריין. **מטרתו המרכזית:** "תמרור אזהרה".

תקופת התנאי תתחיל לפי ס' 52(ג): ביום מתן גזר הדין ואם הנידון נושא באותו זמן עונש מאסר - ביום שחרורו מן המאסר. **דוג':** עונש של שנה מאסר ושנה על תנאי - התנאי מתחיל מרגע השחרור ממאסר. ביצוע עבירה בתקופה הזו הופך את התנאי לבר הפעלה. העונש יהיה גם על העבירה החדשה ובנוסף גם התנאי מפעם קודמת (שנה). השופט יחליט האם להפעיל את התנאי בעבירה השנייה אבל יכול להחליט לא להפעיל אלא רק בעבירה השלישית (כל עוד היא בתקופת התנאי).

הארכת תקופת התנאי-

1. **ס' 56(א)** אם בוצעה עבירה נוספת, בימ"ש רשאי לבחור **לא להפעיל את המאסר** (אם זה לא צודק בנסיבות), אלא **להאריך את תקופת המאסר המותנה** פעם אחת בלבד, לתקופה שלא תעלה על שנתיים. **(ב):** יכול לעשות זאת רק אם זו ההרשאה הראשונה של הנאשם בשל עבירה נוספת.

2. **חריג: ס' 85:** בימ"ש רשאי להאריך את תקופת המאסר יותר מפעם אחת כאשר מדובר בנאשם העובר טיפול נגד שימוש בסמים, **בהתקיים התנאים:** סיכוי לשיקום הנאשם, היעדר מסוכנות מצד הנאשם, חשש כי עונש המאסר יגרום לו נזק חמור.

תנאי עם עבודות שירות: אם נקבע שהמאסר יתבצע בדרך של ע"ש וגם נקבע תנאי, **תקופת התנאי תתחיל לרוץ ביום גזר הדין.** וזאת משום שבעבודות שירות הוא לא אסור בכלל וצריך להרתיע אותו מלעבור עבירה, כבר כשמתחילות ע"ש (פס"ד טולדנו)

מה כולל "התנאי"?

בתנאי כתוב בדיוק איזה עבירות כלולות בו ואסור לבצע. ניתן להפעיל את התנאי (המאסר) גם על עבירות שאינן זהות מילולית לעבירה המנוסחת בתנאי. **הכלל:** האם העבירה המאוחרת כוללת ביסודותיה את כל יסודות עבירת התנאי.

דוגמאות: (1) ביצוע שוד מפר תנאי של גניבה, כי שוד כולל את כל יסודות הגניבה ואף חמור ממנה. (2) ביצע הסגת גבול והתנאי היה של הצתה. אמנם הסגת גבול כוללת חלק מהרכיבים של הצתה, אבל לא את רכיב הצתה עצמו ולכן התנאי לא יופעל.

נוסח הגדרת התנאי ע"י השופט: תנאי של X שנים למשך X שנים. + לפעמים תוספת: העבירה הזאת והזאת וגם כל עבירה נגזרת שלה, או ניסיון לעבירה הזאת.

קנס

ס' 61 לחוק: תשלום בכסף **למדינה**, בדר"כ בעבירות קלות. אבל לרוב זה לא עונש בלעדי אלא עונש נוסף לעונשים אחרים. מבטא הומניזציה של הענישה והתפתחות העושר בחברה מחברה שבעבר הייתה ענייה.

קנס מול פיצויים: קנס הולך למדינה ופיצויים לנפגעי העבירה. בפסיקה עולה השאלה מה קורה אם לעבריין אין מספיק כסף לשניהם.

יתרונות הקנס: (1) מקור הכנסה למדינה, וזול להפעיל את מערכת הקנסות (2) הפגיעה בנאשם לא הרסנית (3) לנאשם אין קשר עם סביבה עבריינית (4) יכולת הרתעה (5) הפיך - בשונה ממאסר. במקרה של זיכוי בדיעבד ניתן להחזר הכסף.

ביקורות על הקנס:

- (א) בחברות עברייניות- הקנס משולם ע"י "בעל הבית" ולא על ידי העבריין עצמו
 (ב) לא מספיק מרתיע
 (ג) אפליה בין "עניים" ל"עשירים"- מי שאין לו כסף ישב יותר במאסר. פתרון: שיטת הקנס היומי - מקדם שוויון, השופט לא נוקב סכום אלא מספר ימי עבודה, הכנסה של העבריין, והסכום משתנה בהתאם להכנסתו.

שיעור הקנסות: בהתאם לאורך המאסר- ס' 61 מפרט.

קנס לפי שווי הנזק או טובות הנאה: ס' 63: בימ"ש רשאי לתת קנס פי 4 משווי הנזק/ טובת הנאה שנוצרו בעבירה או את הקנס הקבוע בחוק, לפי הגדול מביניהם.

מאסר במקום קנס: ס' 71: ניתן להטיל מאסר של עד 3 שנים במקרה שהקנס לא משולם, ולתקופה לא גבוהה מזו הקבועה לעבירה זו. המטרה: להלחיץ שישלם. בפועל- לא מכניסים לכלא על אי תשלום, אלא רק במקרים חריגים.

משרד המשפטים בוחן: ביטול מאסר חלף קנס.

שירות לתועלת הציבור - של"צ

החל בשנות ה-70 באנגליה, ועדת ווטסון: המליצה על של"צ לעבריינים.

ס' 71: (א) אם בימ"ש הרשיע ולא הטיל מאסר בפועל, רשאי לתת **במקום עונש אחר או בנוסף לו** לחייב בשירות לתועלת הציבור **בשעות הפנאי ולא שכר**, לפי תנאים שיוגדרו בצו.

(ב) בימ"ש רשאי לקבוע של"צ **גם ללא הרשעה**, אם מצא כי הנאשם כן עשה את העבירה. [למשל: קטינים שלא מרשיעים].

(ג) בימ"ש יתן צו שירות רק לאחר שנערכה תכנית מפורטת שתאפשר לו לבצע את השל"צ, בתסקיר של קצין מבחן.

תקופה: ס' 71ב(א): תקופה קצרה, לכל היותר שנה. בימ"ש רשאי להאריכה בנימוקים מיוחדים, לפי הסעיף.

יתרונות: (1) חסכוני- לא עולה כסף ואפילו מייצר כסף- עבודה בחינם. (2) העבריין מבטא השקעה אישית (3) אלמנט חינוכי שיקומי (4) העבריינים לא נמצאים בסביבה עבריינים אלא שגרתית (5) מונע סטיגמה על העבריין שנכנס לכלא.

הפרת של"צ- ס' 71ד: אם בימ"ש מבין כי הייתה הפרה של צו השירות, הוא רשאי:

(1) **אם לא הייתה הרשעה**- לבטל את צו השירות, להרשיע ולגזור עונש על העבירה.

(2) **אם הייתה הרשעה ושל"צ היה העונש היחיד**- לבטל את צו השירות ולהטיל עונש אחר [לכן- חוששים להפר צו שירות

כדי לא להיכנס לכלא]

הבדלים בין של"צ לעבודות שירות:

עבודות שירות	של"צ	
מאסר שמומר לריצוי בע"ש, ניתן להמיר רק כשאורך המאסר הוא עד 9 חודשים.	לא נחשב מאסר [נפקות: חנייה, הקלות וכו']	סוג העונש
נחשב יותר חמור	נחשב פחות חמור	חומרה
ניתן במקום מאסר, אך ניתן לתת בנוסף גם עונש אחר.	יכול להיות יחיד וגם נוסף	עונש יחיד או נוסף?
כן	יכול להינתן בהרשעה וגם בלי.	האם הייתה הרשעה?
ניתן בחודשים (אם היה מאסר של עד 9 חודשים ניתן להמיר בחודשי ע"ש)	ניתן לפי שעות עבודה, שצריך לבצע אותם בתקופה של שנה	תקופה
תחליף מאסר, מבוצע בשעות כמו כלא, מהבוקר עד הערב: 08:00-17:00.	בשעות הפנאי, בדרי"כ סופ"ש	מתי מבוצע?

שליבים מקדימים להחלטת בימ"ש	בימ"ש ייתן צו שירות רק לאחר תסקיר של קצין מבחן שיציג שנעשו סידורים ותכנית מפורטת שיאפשרו לנידון לעשות את הש"צ.	בימ"ש יגזור ע"ש רק לאחר שהממונה על ע"ש נתן חו"ד לבימ"ש האם הנאשם מתאים לבצע ע"ש.
אחריות הפיקוח	באחריות שירות המבחן, אשר מדווח לביהמ"ש.	באחריות הממונה על ע"ש.
הפרת הצו	שירות המבחן מודיע לבימ"ש ובימ"ש רשאי לגזור עונש מחדש (ס'71ד)	הממונה על עבודות שירות רשאי להחליט על הפסקת העבודות, ואז יחזור לכלא למאסר ממש.

התחייבות להימנע מעבירה

ס' 72: בימ"ש רשאי להטיל התחייבות (בסכום כסף נתון) להימנע מעבירה בתקופה קצובה שקבע בימ"ש.

- אם הייתה הרשעה - לא יותר משלוש שנים
- אם לא הייתה הרשעה - לא יותר משנה אחת

הפרת ההתחייבות - תשלום קנס. סכום ההתחייבות לא יעלה על סכום הקנס שמותר להטיל בשל עבירה זו.

ההבדל בין התחייבות להימנע מעבירה לבין קנס על תנאי: בפועל, זה דומה, קנס שמתממש אם ביצע עבירה. ההבדל: קנס יכול להיות רק בנוסף לעבירה נוספת ולא לבדו. התחייבות להימנע מעבירה יכולה להיות עונש יחיד וגם בנוסף לעונש אחר.

פיצויים - סימן ו' לחוק העונשין

ס' 77: (א) **רק אם הורשע**, ניתן לחייב את האדם לשלם לאדם שנגרם לו נזק או סבל מהעבירה (או לעיזבונו) **עד 258 אלף ש"ח**.

ערך הפיצוי: (ב) הפיצוי יהיה לפי ערך הנזק או הסבל שנגרם, לפי הערך בעת ביצוע העבירה או ביום ההחלטה על הפיצוי (הגדול מביניהם).

בימ"ש קבע **שתקרת הסכום היא לעיזבון כולו ולא לכל אדם בנפרד**. דרך פתרון: אם ימצאו עבירות נוספות להרשיע את העבריין, על כל עבירה יצטרך לשלם בנפרד.

גביה: (ג) דין פיצוי כדין קנס: כלומר גבייה דרך **המרכז לגביית קנסות**. ולא ע"י הנפגע. **המשמעות**: ראו "הליך הגבייה". **בנוסף-** אם העבריין חייב גם בקנס וגם בפיצוי, הכסף יזקף קודם לנפגע (כדי להתמודד עם מצב שלא ישלם הכל).

פיצויים - עונש פלילי או פיצוי אזרחי? רוב הספרות - **נזיקי**, החזרת המצב לקדמותו, הליך נזיקי בחוק הפלילי. פס"ד טווק: **ברק ארז**: "נקודת המוצא היא שהפיצוי על-פי ס'77 לחוק הוא פיצוי אזרחי, ולא עונשי."

כלי מהותי עבור נפגעי עבירה - בעבר, שימוש מועט יחסית. עם חיקוק חוק זכויות נפגעי עבירה, הפכו לכלי נפוץ לטובת הנפגע, העבריין חושש מכניסה לכלא או איבוד נכסים במקרה של אי תשלום - **כסף מובטח לעומת הליך אזרחי**, שם אין אכיפה משמעותית כמו בהליך הפלילי.

במקרה של אי תשלום:

- **בחלק מהמדינות**: המדינה משלמת במקומו (גרמניה). מוסדות האיחוד האירופי הנחו את המדינות לחוקק חוקים לטיפול בנפגעי העבירה, אם העבריין לא נתפס.
- **בישראל**: המדינה לא משלמת במקומו. **סיבות: (1)** תמריץ שלילי לעבריין לא לשלם **(2)** עול כלכלי כבד על המדינה ועל משלמי המיסים - יש הרבה עבירות.

מגמות אחרונות בתחום הפיצויים:

1. **קטין נפגע עבירה**: שינוי החוק (2012): קטין נפגע עבירה שלא קיבל תשלום אז המדינה תשלם את הכסף ע"י המרכז לגביית כספים: תקנות המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות (פיצוי לקטין שניזוק מעבירה), תשע"ג-2012.
2. **פיצוי ללא הרשעה**: פס"ד בתיא אסף: למרות שלפי החוק ניתן להטיל פיצויים לנפגע רק אם הנאשם הורשע, בימ"ש קבע **שניתן לקבוע פיצוי לנפגע גם אם הוטל עונש ללא הרשעה** (כמו במקרה של שלי"צ).
3. **הסדר טיעון ללא פיצוי**: פס"ד חסארמה - נעשה הסדר טיעון שלא כולל פיצוי, בימ"ש יכול לפסוק פיצוי למען הנפגע.

4. פיצוי פלילי נוסף לפלתי"ד: פס"ד וג'די חדר- **למרות עקרון ייחוד העילה**, נוסף לתביעת פיצוי מביטוח לאחר תאונת דרכים, בימ"ש יכול לפסוק גם פיצוי מהחוק הפלילי. [עקרון ייחוד העילה (בחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים) שקובע כי במקרה של תאונה ניתן לתבוע את הביטוח אבל לא עומדת עילה נזיקית נוספת כנגד הנהג].
5. תביעה אזרחית לפיצוי הנפגע לא פוסלת פיצויים גם בהליך הפלילי, אולם יש להתחשב בפיצויים שניתנו בהליך האזרחי (פס"ד יאוגדייב).
6. תקרת הפיצויים בחוק היא 258 אלף ₪. התקרה היא לנאשם, כלומר לעיזבון כולו יחד ולא לכל נפגע בנפרד (פס"ד טווק).
7. יכולתו הכלכלית של הנאשם לא תלקח בחשבון בקביעת גובה הפיצוי (בפועל, כן רואים התחשבות בכך) (פס"ד מג'דלאווי).
8. הפיצוי יינתן גם לעיזבון נפגע העבירה ולא רק "לאדם שניזוק ע"י העבירה"- כפי שקובע החוק (פס"ד מג'דלאווי).

המרכז לגביית קנסות: אחראים על גביית כספים בהליך הפלילי. הנאשם מפקיד את התשלום בגזברות בימ"ש והיא מעבירה למרכז, שמעבירים לנפגע העבירה. במקרה של אי תשלום - גזברות בימ"ש מעבירה את החוב למרכז והם אחראים על התשלום: דורשים את התשלום, מפעילים כלים שונים: מחלקת חקירות; איתור נכסים; מינוי כונס נכסים; עיקול; עיקול ברישום (=רישום עיקול על חשבון עו"ש - לא לוקחים כסף אבל מונעים פעולות בחשבון); פנייה לבימ"ש למתן צו עיכוב יציאה מהארץ.

תביעה אזרחית נגרת להרשעה בפלילים

לאחר ההרשעה בפלילים (מעל כל ספק סביר) אפשר להגיש תביעה אזרחית (סיכוי סביר) ובשל דרישת ההוכחה הנמוכה יותר הראיות מהדין הפלילי יוכלו לשמש הוכחת אשם בהליך האזרחי (ס' 42 לפקודת הראיות). **אבל** - הראיות לא ישמשו באופן אוטומטי גם לקביעת גובה הפיצויים או לתבוע נאשמים אחרים שהיה להם צד בגרימת הנזק. שימי לב - התביעה האזרחית חייבת להיות מוגשת **באותו בית המשפט ובפני אותו הרכב שופטים** אשר הרשיע את הנאשם. התיישנות תביעה אזרחית: נפגע עבירה יכול לתבוע את הפוגע במהלך שבע השנים שלאחר האירוע. קטין, הספירה מתחילה מגיל 18, או גיל 28 אם מדובר בפגיעה והתעללות מינית.

המצב ההפוך - פס"ד סימפסון - זכאי בהליך הפלילי אך אשם בהליך האזרחי ושילם פיצוי גבוה, בשל פער בדרישת ההוכחה.

טיפול בקהילה

צו טיפול למשתמשים בסמים: עונש מיוחד בס' 82 - בימ"ש רשאי להטיל צו לטיפול בקהילה לנאשם שנוכח כי משתמש בסמים, זאת בין אם הורשע, אבל גם אם לא הורשע, וגם אם נגזר עליו מאסר על תנאי.

טיפול באלימות במשפחה: ס' 86 - בימ"ש רשאי להטיל צו לטיפול בקהילה לנאשם שנוכח כי נוהג באלימות כלפי בני משפחתו, זאת בין אם הורשע, אבל גם אם קבע בימ"ש שהנאשם עבר את העבירה אך לא הרשיעו.

כלים שיפוטיים מנהליים / לא עונשיים

כלים נוספים לשופטים שלא מוגדרים כעונש בחוק העונשין.

אי הרשעה

ס' 192 לחוק סדר הדין הפלילי: ניתן לקבוע שהוא ביצע את המעשים אבל לא להרשיע. שכיח **בעבירות קלות**. הסיבה: יחס בלתי מידתי בין ההרשעה לבין הנזק שיגרם לנאשם; חוסר שוויון; חסד ורחמים. המשמעות: ללא הרשעה לא ניתן להטיל מאסר, קנס. כן ניתן להטיל: של"צ, התחייבות להימנעות מעבירה, עונשים קלים.

חילוט

עיקול או החרמה של נכסים שמקורם בעבירה פלילית או נכס שסייע לביצוע פשע או פעילות טרור, על ידי המדינה או גוף הפועל מטעמה. הציוד מהווה ראיות בהליך ולאחר מכן נלקח לאוצר המדינה.

מה מחלטים: כסף (עבירה שהובילה לצבירת הון, גניבה או הלבנת הון), מוצר (סמים שנמצאו, אקדח של עברייני, רכב שסייע לבריחה). מחלטים את הציוד (שם משמש לראיות) ולוקחים אותו לאוצר המדינה.

← מתח בין דיני קניין לבין המשפט הפלילי

סמכות להורות על חילוט מכוחם של מספר חוקים: (1) פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיתוף) [נוסח חדש], תשכ"ט-1969 (2) פקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], תשל"ג-1973 (3) חוק איסור הלבנת הון, תש"ס-2000 (4) חוק חילוט רווחים מפרסומים שעניינם עבירות, תשס"ה-2005.

מטרות החילוט: (1) מניעת מצב בו חוטא יצא נשכר (2) להוציא פלעו הבלתי-חוקי של אדם מפיו (3) שלילת תמריץ לביצוע עבירות ואף להרתיע (4) מניעת הלבנת כספים- לחסום ניסיונות של עבריינים 'לערבב' רכוש (או כסף) 'פלילי' ברכוש (או כסף) 'תמים'.

3 קטגוריות של חילוט:

א- **חילוט רכוש- הרכוש שבו נעברה העבירה או אובייקט העבירה** (חפצים אשר ההחזקה בהם כשלעצמה מהווה עבירה: נשק, סמים וכו').

ב- **האמצעי ששימש לביצוע עבירה או איפשרו את ביצועה**- האוטו ששימש לביצוע פיגוע, או לבריחה מהשוד, אקדח בו יריתי.

ג- **חילוט הכסף**- תקבולים שהגיעו בעקבות העבירה (רווחים שהושגו כתוצאה מעבירה).

חילוט ישיר מהעברין או מצד ג': החילוט יכול להיות מבוצע ישירות מהעברין או באמצעות צדדים שלישיים (בת זוגי, תאגידים בעלי אישיות משפטית בהם השקיע הנאשם ועוד).

נפוץ בעבירות הלבנת הון: כשאנשים מרוויחים דרך עסקים שקשה לעקוב בדיוק אחרי ההכנסות בהם, קשה לספור בדיוק: מאפיות / ירקות ופירות (שאינן על הרווח מהם מע"מ)

הבניית שיקול הדעת בענישה

תיקון 113 לחוק העונשין: החשוב ביותר בדין הפלילי בעת האחרונה, התקבל ב-2012, נקרא גם "חוק שיקול הדעת השיפוטי בענישה". **המטרה:** ייצור סטנדרטיזציה ושוויון בענישה, הצליח חלקית.

הרקע: דוח ועדת גולדברג 1997: (1) עיקרון החוקיות- כדי ליצור יותר אחידות ושיטתיות בענישה (2) עיקרון השוויון- ולא שוני בין שופטים (3) משמעות מוסרית- ועדה ציבורית תקבע את העקרונות ולא כל שופט לעצמו לצד שוויון נדרש להשאיר גם **שק"ד לבימ"ש- עקרון הענישה אינדיבידואלית**.

החוק קובע: (1) **העקרון המנחה בענישה**- גמול; (2) **השיקולים שבימ"ש צריך להתחשב בגזירת עונש**- כך החוק מבנה את הליך גזירת העונש (3) **חובת הנמקה מפורטת** של השיקולים העומדים ביסוד גזר הדין.

חשיבות דקלרטיבית: הסדיר לראשונה בישראל את מטרות הענישה ואת השיקולים שיש להתחשב בהם בגזירת העונש [הלימה, שיקום, הגנה על הציבור, הרתעה, גמול]. אבל העקרון המנחה- גמול. **מטרה:** ס' 40 (א): "מטרתו של סימן זה לקבוע את העקרונות והשיקולים המנחים בענישה, המשקל שיש לתת להם והיחס ביניהם, כדי שבית המשפט יקבע את העונש המתאים לנאשם בנסיבות העבירה."

"עונשי מוצא"- לא התקבלו בתיקון. זהו עונש קבוע לכל עבירה (קיים בארה"ב וגרם להחמרה רצינית בענישה).

עיקרון העל המנחה בענישה: הלימה

ס' 40 (ב): העיקרון המנחה בענישה הוא קיומו של **יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם לבין סוג ומידת העונש המוטל עליו**. "מידה כנגד מידה".

זהו שינוי עצום בנוגע לדרך בה מענישים בישראל. קודם כל צריך לקבוע עונש לפי גמול, ורק אח"כ להתחשב בשיקולים האחרים המפורטים בחוק. ס' 40: קודם כל יקבע מתחם עונש לפי עקרון הגמול- באופן הולם למעשה ולנסיבות של העבירה עצמה (שמפורטות בס' 40).

מה בין הלימה לגמול? עיקרון ההלימה דומה לגמול. בחוק "הלימה" או "הולם" המשמעות היא למעשה גמול- פרופורציה בין מעשה העבירה לבין העונש. השוני: הלימה- מושג רחב יותר. למשל בעבירת ניסיון: לא ניתן לגמול למישהו על דבר שלא התממש, ואילו בהלימה נתייחס לחומרת המעשה ללא צורך במימוש התוצאה.

קביעת מתחם העונש ההולם וגזירת עונשו של הנאשם

ס'40ג: שלבי גזירת הדין:

קביעת המתחם: ס'40ג.א קביעת מתחם עונש שהולם את מעשה העבירה (1) בהתאם לעקרון המנחה (גמול) (2) יתחשב בערך החברתי שנפגע מביצוע העבירה ובמידת הפגיעה בו (3) במדיניות הענישה הנהוגה (4) בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה כאמור בסעיף 40ט.

קביעת עונש ספציפי: ס'40ג.ב: בתוך המתחם, יקבע עונש מדויק, תוך התחשבות בנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה (המפורטות בס'40יא).

חריגה מהמתחם: ס'40ג.ב: בימ"ש רשאי לחרוג מהמתחם בשל שיקולי שיקום (הקלה) או הגנה על שלום הציבור (החמרה) לפי ס'40ד, 40ה.

ע"פ 2918/13 דבס: חשיבות ההקפדה על ההליך ההדרגתי.

השלב הראשון- קביעת המתחם ס'40ג.א

ס'40ג.א: קביעת מתחם עונש שהולם את מעשה העבירה (1) בהתאם לעקרון המנחה (גמול) (2) יתחשב בערך החברתי שנפגע מביצוע העבירה ובמידת הפגיעה בו (3) במדיניות הענישה הנהוגה (4) בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה כאמור בסעיף 40ט.

נסיבות הקשורות בביצוע העבירה: ס'40ט.א: יתחשב בימ"ש בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה ובמידה שבה התקיימו, אם סבר שהן משפיעות על חומרת העבירה ועל אשמו של הנאשם:

- (1) תכנון מקדים (2) חלקו היחסי של הנאשם בביצוע, והשפעת אחרים עליו (3) הנזק שהיה צפוי להיגרם (4) הנזק שנגרם (5) הסיבות שהובילו אותו לעבירה
- יתחשב רק אם הנסיבות מפחיתות את חומרת המעשה ס'40ט.ב: (6) יכולת הבנתו את המעשה, את הפסול בו ואת משמעותו (לרבות בגלל גילו) (7) יכולתו להימנע מהמעשה ומידת השליטה שלו (למשל התגרות בו) (8) מצוקתו הנפשית עקב התעללות בו מצד נפגע העבירה (9) קרבה לסייג לאחריות פלילית (לפי סימן ב' בפרק ה'1)
- יתחשב רק אם הנסיבות מגבירות את חומרת המעשה ס'40ט.ב: (10) אכזריות, התעללות, אלימות של הנאשם בנפגע וניצולו (11) ניצול לרעה של כוח או מעמד, או יחסים על הנפגע.
- נסיבות נוספות: ס'40ג.ב: אין בהוראות סעיפים 40ט (נסיבות הקשורות לעבירה) ו-40יא (נסיבות הקשורות לנאשם), כדי לגרוע מסמכות בית המשפט לשקול נסיבות נוספות הקשורות בביצוע העבירה לשם קביעת מתחם העונש ההולם, וכן נסיבות נוספות שאינן קשורות בביצוע העבירה לשם גזירת העונש המתאים לנאשם.

הוכחת נסיבות הקשורות בביצוע העבירה- ס'40י:

- הוכחת נסיבות מחמירות צריכה להיות מעבר לספק סביר.
- הוכחת נסיבות מקלות היא ברמת ההוכחה הנדרשת במשפט אזרחי- מאזן הסתברויות.
- על התביעה להוכיח את הנסיבות הקשורות לביצוע העבירה כבר בשלב בירור האשמה (ולא בשלב הראיות לעונש).

שיקול מצב כלכלי במקרה של קנס:

ס'40ח: קבע בית המשפט כי מתחם העונש ההולם כולל עונש קנס, יתחשב, נוסף על האמור בסעיף40ג(א), **במצבו הכלכלי של הנאשם**, לצורך קביעת מתחם עונש הקנס ההולם.

← כלומר, זה שיקול הנכנס בקביעת מתחם העונש ההולם, כי הגמול לכל נאשם יהיה שונה, בהתאם למצבו הכלכלי. אחד קנס ירושש אותו מכל והשני קנס בסכום מסויים לא ישפיע עליו כלל.

חובת הנמקה - ס'40ד: יש חובת הנמקה על החלטת מתחם העונש ההולם.

דוגמאות:

1. **מדינת ישראל נ' שבי:** 2 עבירות איומים על עובד ציבור. מתחם הענישה: בין 6 חודשי מאסר ע"ת לבין 6 חודשי ע"ש.
2. **מע"מ רמלה נ' ביטון:** 21 עבירות של אי הגשת דוחות מע"מ- מתחם הענישה: בין מאסר ע"ת לשנה בפועל.

שיקולי חריגה מהמתחם ס'40ג(ב)**שיקום - שיקול לקולא:**

ס'40ד(א): לאחר שקבע בימ"ש את המתחם ההולם לפי העקרון המנחה, רשאי (1) **לחרוג מהמתחם אם מצא כי הנאשם השתקם או יש סיכוי של ממש כי ישתקם**. (2) לקבוע את עונשו לפי שיקולי שיקום (3) להורות על אמצעי שיקום.

סייג: ס'40ד(ב): אם המעשה ומידת האשם **בעלי חומרה יתרה** לא ניתן לחרוג ממתחם העונש ההולם, אלא בנסיבות יוצאות דופן, אם בימ"ש שוכנע שהן גוברות על הצורך לקבוע את העונש במתחם העונש ההולם (לפי עקרון ההלימה) ופירט זאת בגז"ד. ← במקרים חמורים מאוד, שיקול ההלימה גובר על שיקול השיקום.

הגנה על שלום הציבור - שיקול לחומרא

ס'40ה: לאחר שקבע בימ"ש את המתחם ההולם לפי העקרון המנחה, אם מצא שיש **שש ממשי שהנאשם יחזור לבצע עבירות ונדרשת החמרה בעונש והרחקה מהציבור כדי להגן על שלום הציבור**, רשאי לחרוג ממתחם העונש.

סייג: (1) בתנאי שהעונש שיקבע לא יהיה החמרה ניכרת מעבר למתחם העונש ההולם. (2) יקבע על חריגה המחמירה מהמתחם רק אם מצא שלנאשם עבר פלילי משמעותי או אם הוצגה לו חוות דעת מקצועית.

חובת הנמקה - ס'40ד: יש חובת הנמקה על החלטה לחריגה ממתחם העונש ההולם.

עונש ספציפי בתוך המתחם - שלב גזר הדין: ס'40ג(ב)**הרתעה אישית - החמרה בתוך המתחם**

ס'40ז: אם מצא בימ"ש כי **יש צורך בהרתעת הנאשם** מביצוע עבירה נוספת **ויש סיכוי של ממש** כי הטלת עונש מסוים תוביל להרתעתו, הוא רשאי להתחשב בשיקול זה בקביעת העונש, **בתנאי שהעונש לא יחרוג מהמתחם ההולם**.

הרתעת הרבים - החמרה בתוך המתחם

ס'40ח: אם מצא בימ"ש **יש צורך בהרתעת הרבים מביצוע עבירה מסוג העבירה שביצע הנאשם**, ויש **סיכוי של ממש** שהחמרה בעונש הנאשם תוביל להרתעה זו, הוא רשאי להתחשב בכך, **בתנאי שהעונש שיקבע לא יחרוג מהמתחם ההולם**.

נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה ס'40יא): כדי לקבוע את העונש המתאים בתוך המתחם, רשאי בימ"ש להתחשב (1) בנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה ובמידה בה התקיימו (2) ככל שסבר שצריך לתת להן משקל בנסיבות (3) ובתנאי שהעונש לא יחרוג מהמתחם ההולם.

(1) פגיעת העונש בנאשם (כולל בשל גילו) (2) פגיעת העונש במשפחתו (3) הנזק שנגרם לנאשם מביצוע העבירה ומהרשתו (4) האם נטל אחריות על מעשיו, האם חזר למוטב או מאמצים לחזור למוטב (5) מאמצים לתיקון תוצאות העבירה ופיצוי על הנזק שגרמה (6) שתי"פ עם רשויות האכיפה (יקל) אך כפירה באשמה וניהול משפט על ידי הנאשם לא ייזקפו לחובתו (7) התנהגות חיובית ותרומה לחברה (8) נסיבות חיים קשות שהשפיעו על ביצוע העבירה (9) התנהגות של רשויות איכפת החוק (10) הזמן שחלף מהעבירה (11) קיום/ חוסר עבר פלילי.

נסיבות נוספות: 40יב. אין בהוראות סעיפים 40ט (נסיבות הקשורות לעבירה) ו-40יא (נסיבות הקשורות לנאשם), כדי לגרוע מסמכות בית המשפט לשקול נסיבות נוספות הקשורות בביצוע העבירה לשם קביעת מתחם העונש ההולם, וכן נסיבות נוספות שאינן קשורות בביצוע העבירה לשם גזירת העונש המתאים לנאשם.

הודאת הנאשם וחסכון בזמן שיפוטי- אינו שיקול בקביעת הענישה! בנסיבות שאינן קשורות לעבירה (ס'40יא) לא מופיעה סיבה הנוגעת ל"חסכון בזמנו של בימ"ש, אבל זו רשימה פתוחה (ס'40יב). מופיעות אמנם נסיבות הנוגעות ל"נטילת האחריות של הנאשם על מעשיו" וכן "שיתוף הפעולה של הנאשם עם רשויות אכיפת החוק".

סעיף 40 יד: חובת הנמקה: חובת ההנמקה בגזר הדין ביחס ל: (1) קביעת מתחם העונש ההולם (2) גזירת העונש המתאים (3) חריגה ממתחם העונש ההולם (4) ההתייחסות לריבוי עבירות. בעיה: הסדרי טיעון- לא מנומקים בכלל. מאמר: אין הקפדה על חובת ההנמקה בבימ"ש עליון.

ריבוי עבירות

מספר עבירות שמהוות אירוע אחד: ס'40יג(א)-(1) יקבע מתחם העונש ההולם לפי ס'40ג(א) לאירוע כולו (2) יגזור עונש לכל העבירות בשל אירוע אחד.

מספר עבירות שמהוות כמה אירועים: ס'40יג(ב)-(1) יקבע מתחם העונש ההולם לפי ס'40ג(א) לכל אירוע בנפרד (2) רשאי לגזור עונש נפרד לכל אירוע או עונש כולל לכל האירועים יחד (3) אם החליט על עונשים נפרדים- יקבע את מידת החפיפה בין העונשים או הצטברותם. [[כלומר, לא חייב שהעונשים יהיו במצטבר, אלא אפשר גם במקביל. בפועל- גם אם קבע שבמקביל זה עדיין לא חופף במלואו, וככל שקבע שהעונשים נפרדים זה אכן עונש ארוך יותר]]

שיקולים לגזירת העונש: יתחשב בימ"ש ב(1) מספר העבירות (2) תדירותן (3) הזיקה ביניהן (4) ישמור על יחס הולם בין חומרת מכלול המעשים ומידת אשמו של הנאשם לבין סוג העונש, ואם גזר עונש מאסר – לבין תקופת המאסר שעל הנאשם לשאת.

כיצד קובעים האם מדובר באירוע אחד או מספר אירועים?

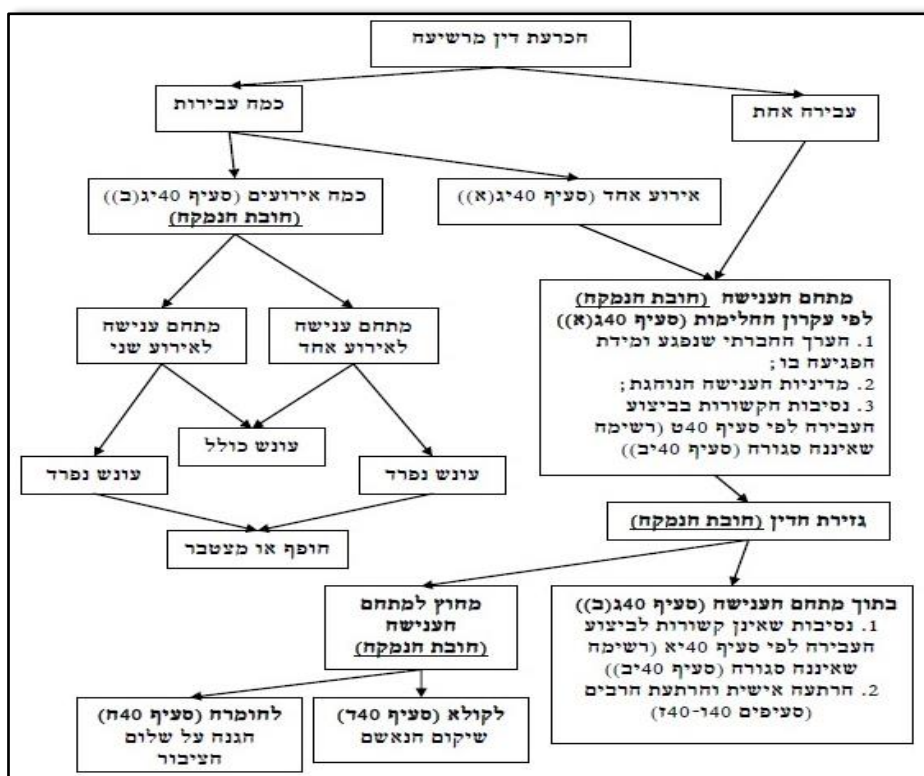
הכלל: עבירות שיש ביניהן קשר ענייני הדוק ואשר ניתן להשקיף עליהן כמסכת עבריינית אחת, יחשבו לאירוע אחד. **הסבר:** אין כלל ברור, השאלה היא בגדול האם ניתן לתחם את האירועים כל אחד בנפרד.

דוג': מוחמד סעד נ' מדינת ישראל: סעיפי אישום: חבלה בכוונה מחמירה, החזקת נשק שלא כדין, הובלת נשק- מקרה אחד. **בימ"ש:** "מדובר בעבירות המהוות אירוע אחד- אירוע הירי על המתלונן, שם נשא המערער את הנשק שהוחזק אצלו שלא כדין, השתמש בו נגד המתלונן וגרם לו לחבלה בכוונה מחמירה".

יש שני מבחני עזר (מדינת ישראל נ' יוסף דלאל):

1. האם העבירות התרחשו בסמיכות של זמן או מקום;
2. האם ביצועה של עבירה אחת נועד לאפשר את ביצועה של העבירה האחרת או את ההימלטות לאחר ביצועה?

חובת הנמקה- ס'40יד: יש חובת הנמקה על החלטה בנוגע לריבוי עבירות.

ענישת קטינים

העקרון המנחה:

- (1) אצל קטינים עקרון השיקום גובר על עקרון ההלימה. וכך גם מבטא התיקון לחוק דגש לשיקום ולא להענשה.
- (2) ענישה איננה פלילית - בהתאם לנסיבות. שק"ד רחב לבימ"ש כמעט ללא הגבלה. דוגמה: ארבעה שותפים לעבירת התפרצות, כל אחד קיבל עונש אחר.

הדין החל: 40ט(א) על ענישת קטין יחולו הוראות חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971. 40ט(ב): בנוסף, בימ"ש רשאי להתחשב בשיקולים נוספים בענישת קטין אם יש צורך בנסיבות.

מי הוא ילד? כל חוק קובע גיל שונה:

- (1) הגיל הכללי לכשרות משפטית - 18 ;
- (2) גיל האחריות הפלילית הוא 12 (בעבר - 9) ;
- (3) שמיעת קטין בבית משפט - 14 ;
- (4) עונש מאסר ניתן להטיל רק על קטין מגיל 14 ;
- (5) גיל מינימום להסכמת קטין ליחסי מין - 14 ;
- (6) ביהדות, גיל הבגרות הוא 13 לבנים ו-12 לבנות.

הסכמת קטין למעשים פליליים: אין נפקות להסכמת קטין לביצוע עבירות (למשל יחסי מין או חטיפה לצורך נישואים). חריג: אם ההבדל בין בני הזוג אינו עולה על שנתיים ואם לא נעשה יחסי ניצול - לא מעמידים לדין.

האמנה הבין לאומית לזכויות הילד: אומצה בישראל והובילה לשינוי חוק הנוער וכללים נוספים. הגדירה "ילד": יצור אנוש מתחת לגיל 18, בלתי אם נקבע גיל הבגרות קודם לכן על פי הדין החל על הילד".

חוק הנוער - קווים כלליים

1. ביצע עבירה פלילית והוגש נגדו כתב אישום בעודו קטין (מתחת לגיל 18, גם אם התיק ממשיך אחרי גיל 18) יטופל בבית משפט לנוער.
2. הדין בבימ"ש לנוער הוא בדלתיים סגורות.

3. קטינים מוחזקים בתאים ייחודיים ולא עם בוגרים.
4. לא יוטל עונש מאסר על קטין מתחת לגיל 14
5. **אין עונש מוות לקטינים ואין חובה לגזור מאסר עולם** (גם אם רצחו), [[הכלל הזה לא חל בבתי משפט צבאיים, כלומר קטין יכול לקבל מאסר עולם (מקרה של קטין שרצח חייל)].
6. לפני גזר דין, **חייבים לקבל תסקיר שירות לנוער**. [[תסקיר- דוח בעקבות ראיון של עו"ס עם הקטין, משפחתו, ביה"ס, הסביבה עם מידע רחב על הקטין]]

התיקון לחוק הוסיף כללים לטובת הקטין:

1. הימנעות מחקירה בשעת הלילה (אחרי 22:00)
2. נוכחות הורה בחקירה ובמעצר
3. מעצר של קטין רק במקרים הכי קיצוניים שיש ולא בכל מקרה
4. אסור להחזיק קטין יחד עם בגיר באותו תא מעצר
5. הודעה מפורשת לקטינים על זכויותיהם
6. הפחתת השימוש במעצר קטינים
7. קיצור זמן הבאתם לפני שופט
8. שיפור תנאי המעצר של קטינים
9. קטינים זכאים לייצוג משפטי (חוק הסנגוריה)

בימ"ש לנוער

הוקם במסגרת חוק לנוער, בימ"ש השלום ביושבו כבימ"ש לנוער. מדובר בתיחום של אזור מסוים בבימ"ש, לרוב מבודד ובצד. המטרה: להגן על הקטין, לצמצם חפיפה עם עבריינים בגירים, עם התקשורת.

בענישת קטינים - שק"ד רחב וכמעט לא מוגבל: (1) לפטור את הנער מכל צו (2) אזהרת הנער (3) התחייבות להימנע מעבירה (4) עונש מאסר (5) קנס על ההורה (6) טיפול בקהילה (7) שלי"צ (8) הוצאה למשפחה אומנה/הוסטל/מעון נעול.

הכרעת הדין

ס'21: בהכרעת הדין יחליט בית משפט לנוער על זיכוי הקטין או קבע שהקטין ביצע את העבירה.

בשונה מבגירים אצלם קובעים האם הנאשם אשם (הרשעה) או זכאי, אצל קטינים ברירת המחדל היא **שאין הרשעה אלא אם בימ"ש אומר מפורשות שהוא מרשיע**. המטרה: לאפשר אי הרשעה ואי רישום פלילי. יכתב: "הוכח מעל לכל ספק סביר שהוא ביצע את העבירה" ולא יגיד "ולפיכך אני מרשיע אותו". ראי תרשים מטה.

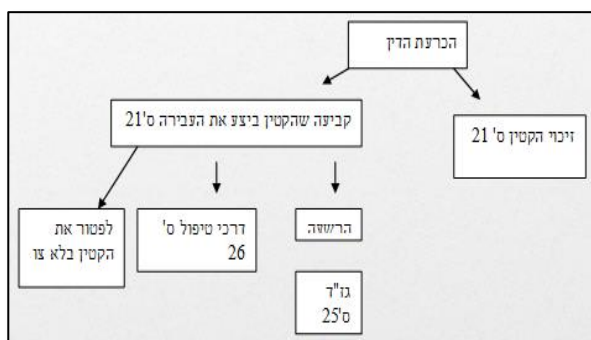
תסקיר קצין מבחן

ס'22: אם קבע שהקטין ביצע את העבירה, יורה על הגשת תסקיר קצין מבחן לפי ס'37 לחוק העונשין. ← **כלומר - תסקיר חובה!**

החלטת בית המשפט לגבי קטין שביצע עבירה

ס'24: קבע בית משפט לנוער שהקטין ביצע את העבירה (נוכיר- לא הורשע) והוגשו לו תסקיר של קצין המבחן ותוצאות הבדיקות והחקירות, שעליהם הורה לפי ס'22, יחליט על אחד מאלה:

- (1) **להרשיע** את הקטין ולגזור את דינו;
- (2) לצוות על אחד או יותר מהאמצעים **ודרכי הטיפול** המנויים בס'26;
- (3) **לפטור** את הקטין בלא צו כאמור.

ס' 26: דרכי טיפול של בני נוער: מטרתן להקל עם הקטין ולאפשר שיקום:

- (1) מסירת הקטין להשגחת אדם ראוי שאינו הורו לתקופה מסוימת.
- (2) העמדת הקטין במבחן;
- (3) קבלת התחייבות, בערובה או בלי, מהקטין או הורו בדבר התנהגות הקטין בעתיד; ****קבלת התחייבות** - הקטין יתחייב לא לבצע עבירה ואם מבצע צריך לשלם כסף]].
- (4) שהייה במעון יומי לתקופה מוגדרת;
- (5) החזקת הקטין במעון לתקופה מוגדרת או החזקת קטין **במעון נעול** לתקופה שלא תעלה על תקופת המאסר המרבית הקבועה לעבירה שביצע; **[[מעון נעול** - חצי כלא, כמו פנימייה, הקטין לא הולך משם הבייתה]]
- (6) מתן **כל הוראה אחרת** בדבר התנהגותו של הקטין אם הדבר דרוש, לדעת בית המשפט, לטיפול בו;
- (7) חיוב הקטין או הורו בתשלום **קנס** או הוצאות המשפט;
- (8) חיוב הקטין או הורו בתשלום **פיצוי** לאדם שניזוק באותה עבירה.

בתי סוהר לקטינים

אסור להחזיק קטינים עם בגירים לא במעצר ולא במאסר.

בתי סוהר ואגפים נפרדים: ס' 34ב(א): קטינים יוחזקו בבתי סוהר נפרדים לקטינים, או באגף נפרד לחלוטין בבית סוהר כללי, לא יהיה גישה וקשר ראייה בינו לבין האגפים האחרים בכלא והאסירים האחרים.
תאים נפרדים: ס' 34ב(ב) קטין **לא יוחזק בתא עם בגיר**. חריג: ניתן להחזיק קטין לפחות בן 17 עם בגיר בן 18-21 אם לאחרון מלאו 18 במהלך המאסר.

דוגמאות:

ע"א 534/04 פלוני נ' מדינת ישראל: ביצע את עבירה (אנס, דקר וביתר) שעונשה מאסר בגיל 13 וחצי, הודו מהר מאוד בעבירה, ניסו למהר את התיק כדי שלא יישב במאסר. התביעה הציעה לפצל את העונש (עד גיל 20 במעון נעול והשאר במאסר). מחוזי: מאסר 15 שנים מאסר בפועל, 3 שנים מאסר על תנאי.

בימ"ש עליון:

- 1) המועד הרלוונטי לקביעת סוג העונש שניתן להטיל על קטין, **הוא מועד גזר הדין** (ולא מועד העבירה).
- 2) כי המטרה היא רק למנוע כניסה לכלא לפני גיל 14, מתוך הנחה שתנאי הכליאה בכלא לא הולמים את גילם הצעיר של קטינים ויכולים לפגוע בקטין.
- 3) הליך פלילי של קטין בגין עבירות כה חמורות כמו רצח וביצוע מעשה סדום באיננוס, אסור שיערך כמרוץ מרתוני לקידום הישגים טקטיים.

ע"פ 4890/01 פלוני נ' מדינת ישראל: שני קטינים (14, 15) הורשעו בעבירות של אינוס ומעשה מגונה בקטינה בת 7 במשך שנתיים. התסקיר ממליץ לא להרשיע בשל חוסר שק"ד של הקטינים בגיל כזה, ולקבוע אמצעים קלים כמו שהות במעון. מחוזי: דחה את המלצות שירות המבחן וקבע מאסר בפועל.

עליון (בייניש):

1. מודל הענישה בארץ הוא מעורב, על השופטים **חובה לאזן בין שיקולי הענישה השונים**: גמול, הרתעה, שיקום ומניעה.
2. בקביעת גז"ד, **שיקום** הוא הגישה הראויה לטפל בעבריינים קטינים, אך **במקרים כה חמורים**, או **במקרה אכזרי נגד קורבן חסר ישע**, הוא רק חלק ממכלול שיקולים ויסוג בפני השיקולים האחרים.
3. אחת ממטרות הענישה: לתת ביטוי **להרגשה הקולקטיבית של סלידה ממעשים מסוימים**.
4. שיקול חשוב בין שיקולי הענישה הוא **הרתעה**: אישית של העבריין והרתעת **עבריינים פוטנציאליים** בחברה כולה: החברה צריכה לדעת **שגם קטין** הפוגע בגופם ובכבודו של ילד או ילדה ומנצל את כוחו לרעה, **צפוי לשאת בתוצאות העונשיות של מעשהו**.
5. בימ"ש צריך לדאוג לשלום הקטינים **שקשיי חייהם הפכו אותם לעבריינים אך מופקד גם על בטחונם של קורבנות פוטנציאליים מהציבור ועל זכויותיהם וזכויות בני משפחתם**.

ועדת שחרורים

הדין: חוק "שחרור על תנאי ממאסר" 2001. **החידוש בחוק:** לקחו הרבה פסקי דין בנושא ועיגנו חקיקה בנוגע לשחרור מוקדם והקריטריונים הנדרשים. **פס"ד אסיאס (ברק)** מ-1983: יש לגבש קריטריונים בחקיקה ראשית.

ס'3: אסיר, **(למעט אסיר עולם)**, הנושא עונש מאסר לתקופה העולה על שישה חודשים, שנשא **לפחות שני שלישים** מתקופת המאסר שעליו לשאת, ראשית **ועדת השחרורים**, **לבקשתו**, לשחררו על תנאי מנשיאת יתרת תקופת המאסר; **רק בתנאי:** ששוכנעה (1) שהאסיר ראוי לשחרור (2) ששחרורו אינו מסכן את שלום הציבור.

פס"ד סמיר גנאמה: זכות שחרור מוקדם אינה זכות מוקנית לאסיר, אך חוק שחרור על-תנאי קובע שאם ריצה 2/3 ממאסרו זכאי שהרשות המוסמכת תשקול את אפשרות שחרורו על תנאי. כלומר, **שחרור מוקדם אינו זכות מוקנית אלא נתון לשק"ד!**
תקופת הקיצור: הקיצור בדר"כ שווה לשליש מתקופת העונש.

השיקולים: פס"ד פחימה: על העונש לבטא באופן הולם את המעשים וחומרתם. **לעומת זאת**, שחרור מוקדם **פניו לעתיד** הוא (1) אמנם לוקח בחשבון גם שיקולים הקשורים בעבירה אבל נגזר גם מ- (2) התנהגותו של האסיר (3) חוות הדעת המקצועיות בעניינו (4) שיקולי שיקום.

נתונים: יש 18,000 דיונים בשנה של ועדת שחרורים; עד 2010 ירידה בכמות השחרורים, ומאז עליה בשנים האחרונות. **דוח פלמור (2010):** בין 1990 ל-2010 חלה ירידה חדה במספר האסירים שאושר להם שחרור על תנאי; **דו"ח דורנר (2015)**- כנ"ל. אם בשנת 1990 שוחררו כ-64 אחוזים מהאסירים שעניינם נדון בוועדה, בשנים שבין 2010 ל-2012 ירד מספר השחרורים ל-33 אחוזים; **בשנים האחרונות יש מגמת גידול בשחרור אסירים על תנאי** ממאסר (בשנת 2014 - 30 אחוז מהאסירים שהופיעו בוועדה; 2016 - 41 אחוז); בשנת 2015- שוחררו מהכלא 27 אחוזים מתוך כלל המשתחררים, בשחרור מוקדם.

ביקורת שיפוטית על החלטת הועדה

בג"ץ זהאר: מפקד לשעבר הורשע בעבירות אינוס ועבירות מין בפקידתו. שש שנות מאסר בפועל, הכחיש מעשיו, ולא מעוניין בקבלת טיפול, נמצא לא מתאים לעבור שיקום בכלא. מערכי מסוכנות קבעו שעדיין מסוכן למי שיהיה מעליו בעמדת סמכות. **ועדת השחרורים:** שחרור לאחר 4 שנות מאסר כדי שיוכל כך להתחיל להשתתף בהליך שיקום מחוץ לכלא.

השאלה: האם זו החלטה סבירה או שהיא מחייבת את התערבות בימ"ש?

בימ"ש עליון: **התערבות בהחלטות של ועדת שחרורים היא חריגה. במקרה זנו, החלטת הועדה בלתי סבירה בעליל ויש לבטלה ולדחות את הבקשה של האסיר לשחרור מוקדם ממאסר.**

הבעיה בהחלטת הועדה: (1) הועדה הורתה על שחרור של עבריין מכחיש מתוך תקווה שישוקם בעתיד, ובכך נתנה לעבריינים מכחישים יתרון על פני עבריין שאינו מכחיש ומסוגל לעבור הליך שיקום בכלא. (2) היא שיחררה אדם שלא מעוניין בשיקום עצמו אלא רק בשיקום בשביל שחרור. (3) היא התעלמה משיקולים אזרחיים וצבאיים שגוברים על שיקול הסיכוי לשיקום.

אבל- העובדה שהאסיר מכחיש את מעשיו, לא אומרת שאין לו אפשרות לשחרור מוקדם, ויהיה בכל זאת ראוי לשחרור בהתחשב בשיקולים שונים.

פס"ד שקולניק: הורשע ברצח ונידון **למאסר עולם**, קצבו ל-11 שנה. ועדת שחרורים: שחרור אחרי 2/3- ישב בפועל רק 8 שנים. **בג"ץ:** **החלטת ועדת השחרורים היא בלתי סבירה. על הועדה להתחשב באינטרסים ציבוריים:** סכנה לציבור, הרתעה, חומרת העבירה ואמון הציבור.

ועדת השחרורים

בעבר היו תחת שירות בתי הסוהר, היום תחת הנהלת בתי המשפט. **ועדת השחרורים שותפה מלאה למלאכת עיצוב העונש.**
תפקיד הועדות: (1) להחליט לפי השיקולים בחוק האם האסיר ראוי לשחרור מוקדם (2) לתת חו"ד על מוטיבציה לשיקום, השתלבות עתידית בחברה, חינוך ושיקום, גמילה מסמים.

3 סוגי ועדות שחרור:

1. **ועדה רגילה** - דנה בבקשה לשחרור מוקדם של האסיר בסמוך לריצוי שני-שליש מתקופת מאסרו, לפי בקשתו.
2. **ועדה מיוחדת** - דנה בבקשה לשחרור מוקדם של **אסיר עולם או אסיר המרצה 25 שנים ומעלה**, בסמוך לריצוי שני-שליש, לפי בקשתו, ויכולה לקצר לו את העונש שנקצב בוועדת הקציבה.
3. **ועדת קציבה** - דנה בבקשת **אסיר עולם**, וממליצה בפני נשיא המדינה בעניין קציבת עונשו.

ההבדל בין ועדות שחרורים לבתי המשפט

ועדת שחרורים - גוף מעין שיפוטי. **העיקרון המנחה שונה:** בשלב גזירת הדין (בימ"ש) העיקרון המנחה הוא: **הלימה**. בשלב השחרור המוקדם (ועדת השחרורים), העיקרון המנחה הוא **טיפול-שיקומי**.
 ועדת שחרורים - מדגימה את **הפער בין שיקול הדעת השיפוטי (גזר הדין) לבין שיקול הדעת המינהלי** (ועדת שחרורים נתפסת כהליך מנהלי ולא הליך שיפוטי).

הרכב ועדות השחרורים

- הרכב הועדה: **4 חברים:** שופט, נציגי ציבור וקצין שבי"ס. **ההרכב הפנימי** משתנה בהתאם לסוג הוועדה **ההבדל:** ועדה רגילה דורשת שופט בדרג נמוך יותר ונציגי ציבור עם פחות ניסיון. **הסיבה:** עונשים חמורים דורשים החלטת ועדות יותר מקצועיות.
1. **ועדה רגילה** - שופט שלום - יו"ר הוועדה ± 2 נציגי ציבור בעלי ניסיון של 5 שנים בתחום עיסוקם ± קצין שבי"ס (שירות בתי הסוהר) בדרגה של רב כלאי ומעלה (ללא זכות הצבעה).
 2. **ועדה מיוחדת** - שופט מחוזי/עליון - יו"ר הוועדה ± 2 נציגי ציבור בעלי ניסיון של 10 שנים בתחום עיסוקם ± קצין שבי"ס בדרגה של רב כלאי ומעלה (ללא זכות הצבעה).
 3. **ועדת קציבה** - 4 חברים: שופט מחוזי/עליון - יו"ר הוועדה ± 2 נציגי ציבור בעלי ניסיון של 10 שנים בתחום עיסוקם ± קצין שבי"ס בדרגה של רב כלאי ומעלה (ללא זכות הצבעה).

מי מופיע?

1. פרקליט מפרקליטות המחוז הפלילית
2. האסיר בעצמו, מיוצג ע"י עו"ד מטעמו או מהסניגוריה הציבורית - בד"כ מפגש אחד, רוב הדיון בכתב
3. **רשות לשיקום האסיר (רש"א)** - מוסרת חוות דעת לוועדה בנוגע לתוכנית השיקום, שילוב בעבודה, פיקוח.

הסיבה לקיומן של ועדות שחרור:

1. **נימוק תועלתני:** (1) האפשרות לשחרור מוקדם מדרבנת את האסיר להתחיל בהליך שיקומי כבר במאסרו. (2) אנשים ש"קיבלו מתנה" מפחדים לחזור לפשיעה, והתוצאה היא ירידה ברצידיביזם.
2. **שיקול חברתי/שיקומי:** מאפשר לאסיר לעבור שיקום כבר בכלא ולחזור לחברה עם יכולת השתלבות.

הפרדוקס שבשחרור מוקדם

אסיר שנשפט לזמן קצר (עד שנתיים) יהיו לו קשה לעמוד בתנאי השחרור, כיוון שתכניות שיקום בכלא הן לפחות שנה ומתחילות לפחות חצי שנה לפני מועד ההתייצבות לועדה.
התוצאה: מי שמרצה עונשים ארוכים יותר יכולים להשתחרר שחרור מוקדם, ולרצות עונש קצר יותר ממי שנשפט לזמן קצר!
דוח דורנר: חלק גדול מהאסירים שפוטים לעונשים של עד שנתיים.

הפתרון: (1) יצרו תכניות שיקום קצרות: שיקום למכורי סמים- תחילי סם, 12 צעדים איך נגמלים מסמים, שיחות וכו'. **(2)** ישנה הצעת חוק ליצירת ועדת שחרורים מיוחדת לעבירות קלות לדיון במקרים של אסירים שנשפטו ל-3 עד 12 חודשים [למעט אסירים שהורשעו בעבירות מין ואלומות במשפחה. בראשות הוועדה – קצין שב"ס].

"אסיר ברשיון"

על אסיר ששחרר מוקדם חלות מגבלות:

- צריך להסתובב עם פנקס אסיר ברשיון ס' 14.
 - לא יכול לצאת מהארץ
 - חייב להגיע לדיוני מעקב בפני ועדת השחרורים, הבודקת אם הפר את תנאי שחרורו.
 - הפר תנאי מתנאי השחרור שלו: (ביצע עבירה/ לא קיים התחייבות לטיפול)- רשיונו יופקע ויוחזר לכלא להשלמת מאסרו.
- פס"ד משוחררי עסקת שליט:** מחבלים ששחררו במסגרת עסקת שליט לא עמדו בתנאי השחרור (לא לחזור לפעילות טרור), הוחזרו לכלא למאסר עולם כפי שנגזר עליהם מראש.

שיקולי הועדה:

ס' 9 לחוק: בבואה להחליט אם ראוי אסיר לשחרור על-תנאי, תשקול הועדה את **(1)** הסיכון הצפוי משחרורו של האסיר לשלום הציבור, לרבות למשפחתו, לנפגע העבירה ולביטחון המדינה, **(2)** את סיכויי שיקומו של האסיר **(3)** ואת התנהגותו בכלא; לשם כך תביא הועדה בחשבון, **בין השאר, נתונים אלה:**

- (1) העבירה שביצע:** נסיבות ביצועה, סוגה, חומרתה, היקפה ותוצאותיה, **ב- העונש:** תקופת המאסר שנגזרה עליו, קנס או פיצוי לפי סעיף 77 לחוק העונשין שחויב בהם בגלל העבירה, האם שילמם או לא, ומה הסיבות לכך, **ג- הקלה בעונש:** וכן הקלה בעונש אם ניתנה לו בידי נשיא המדינה;
- (2) כתבי האישום הקיימים נגד האסיר:** העבירות, נסיבותיהן, תוצאותיהן.
- (3) הרשעות קודמות:** מספר, תכיפות, סוג העבירות, חומרתן, נסיבותיהן, היקפן ותקופות המאסר שנשא בגללן
- (4) דיונים קודמים והחלטות בועדות בענינו של האסיר,** לרבות החלטות ביטול שחרורו על-תנאי;
- (5) הקלות בעונש מנשיא המדינה על עונש מאסר קודם** [[כלומר, האם חזר לבצע עבירות אחרי ששחרר מוקדם]]
- (6) התנהגות האסיר בכלא: חיובית או שלילית:**
 - א. התנהגות טובה [[האם צבר עבירות משמעת]]
 - ב. יחס חיובי לעבודה ולצעדים שננקטו לשם שיקומו; [[למשל: עבד בכלא]].
 - ג. שימוש בסם מסוכן;
 - ד. גמילה משימוש בסם מסוכן;
 - ה. עבירה פלילית שעבר האסיר בעת המאסר וסוג העבירה;
 - ו. התנהגות שיש בה כדי לפגוע פגיעה של ממש באסירים אחרים או בסוהרים או לשבש את סדריו של בית הסוהר;
 - ז. מעורבות בפעילות עבריינית, בתוך כותלי בית הסוהר או מחוץ להם.
 - ח. בריחה מבית הסוהר או חזרה אליו שלא במועד;
- (7) חוות דעת על האסיר מטעם:** שירות בתי הסוהר, משטרת ישראל או רשויות הביטחון, ובמקרים המתאימים גם חוות דעת מקצועיות, בין השאר בנושא גילוי עריות, אלימות במשפחה ובריאות הנפש;
- (8) חוות דעת של הרשות לשיקום האסיר,** אם ניתנה, לענין שחרורו על-תנאי של האסיר. יינתן לה משקל גדול יותר ככל שהחלק שריצה האסיר מתקופת המאסר כולה קטן יותר:
 - א. חוות דעת הכוללת תכנית לשיקומו של האסיר, אפשרויות השתלבותו בעבודה סדירה או בתכנית טיפולית; לענין זה תובא בחשבון גם מידת הפיקוח על התכנית המוצעת על ידי הרשות לשיקום האסיר;
 - ב. חוות דעת שלפיה אין האסיר זקוק לתכנית שיקום ושהוא אינו מגלה דפוסי התנהגות עבריינית;
 - ג. חוות דעת שלפיה אין האסיר מתאים לשיקום;

- (9) לענין אסיר שהוטל עליו בצו מבחן לפי פקודת המבחן, לעמוד בפיקוחו של קצין מבחן לאחר שחרורו מהמאסר – חוות דעת של שירות המבחן, אם ניתנה, לענין שחרורו על-תנאי של האסיר ;
- (10) נתונים אישיים של האסיר, לרבות גילו ומצבו המשפחתי.

שיקולים נוספים:

1. **פס"ד סמיר גנאמה:** "ועדת השחרורים רשאית, להידרש לטיעונים בעל-פה של **נפגע עבירה** ואף להיזקק ל**נושאים החורגים** מהסיכון הצפוי משחרור האסיר, אך על הפעלת סמכות זו להיעשות **בזהירות ובסבירות**"
2. **שיקול כלכלי/תועלתני:** לא מפורש בחוק: מאסר בכלא, כ- 120 אלף בשנה, לעומת פיקוח (שחרור על תנאי), כ- 28 אלף ש. **במקרים חמורים ובנסיבות מיוחדות:** **ס' 10(א):** רשאית להתחשב בשיקולים כי שחרורו של האסיר על-תנאי (1) יפגע במידה חמורה באמון הציבור במערכת המשפט (2) ובאכיפת החוק (3) בהרתעת הרבים (4) **שיקולי הלימה!** העונש שירצה בפועל לאחר שחרור לא סביר לעומת חומרת העבירה, נסיבותיה והעונש שנגזר על האסיר [[כלומר גם בגז"ד וגם בשחרור ניתן לשקול שיקול הלימה- בישראל אין תיאוריית ה"הפרדה העונשית"]]. **דגש!-** ככל שהעונש שכבר ריצה האסיר גדול יותר, משקל הנתונים הללו יפחת.
- השינוי לשקול הלימה גם בשחרור, הגיע בעקבות: פס"ד שקולניק: הורשע ברצח ונידון ל**מאסר עולם**, קצבו ל-11 שנה. ועדת שחרורים: שחרור אחרי 2/3- ישב בפועל רק 8 שנים.
- בג"ץ:** החלטת ועדת השחרורים היא בלתי סבירה. **על הוועדה להתחשב באינטרסים ציבוריים:** סכנה לציבור, הרתעה, חומרת העבירה ואמון הציבור.
4. **במקרה של שחרור אסיר עולם-** (ס' 10(ב))- **שיקול נוסף:** האם חל באסיר שינוי בולט וממשי מבחינת הבנת חומרת מעשיו ומבחינת מוכנותו להשתלב בחברה ולתרום לה. (פס"ד אבו רוב).

סייגים לשחרור מוקדם ומקרים מיוחדים:

1. האסיר המשוחרר יסכן את שלום הציבור, ס' 10(א).
 2. במקרים בעלי "חומרה מיוחדת"- השחרור יפגע באמון הציבור ובהרתעת הרבים ס' 10(א).
 3. עמידת הנאשם בתנאים המפורטים בס' 13(א) לשחרור מוקדם: **לא יעבור עבירת עוון או פשע במשך תקופת התנאי.** (ב) הועדה רשאית להתנות תנאים נוספים, לרבות **מתן ערובה** על ידו. (ג) רשאית להתנות שחרור בהשתתפות האסיר **בתכנית שיקום** ותנאים נוספים. (ד) אם לא קבעה אחרת, יהיו **תנאים נוספים לשחרור:** (1) הודעת האסיר על מקום מגוריו (2) התייצבות בפני השוטר הממונה תוך 48 שעות מהשחרור וגם אחת לחודש (3) איסור יציאה מהארץ (4) ועוד לפי חוק מגבלות חזרת עבריין מין לסביבת נפגע העבירה.
- שחרור אסיר הנושא מאסר בשל עבירת אלימות או מין בתוך המשפחה ס' 11(א):** הועדה תחליט על שחרורו של אסיר שביצע עבירה מן העבירות המנויות בתוספת, רק לאחר שצוות מקצועי (שכולל של משרד העבודה והרווחה וש"ס), הגיש לה חו"ד בנושא מידת הסכנה הנשקפת לציבור משחרור האסיר, לרבות הסכנה לנפגע העבירה.
- שחרור אסיר הנושא מאסר בשל עבירת מין או הלוקה בנפשו- ס' 12:** הועדה תחליט על שחרור אסיר זה רק לאחר שהוגשה לה חו"ד שקובעת שאהוא לא מסוכן לציבור, שנכתבה ע"י אדם שהוסמך לכך ע"י שר הבריאות.
- שחרור על תנאי ממאסר בפיקוח אלקטרוני ס' 13א:** הועדה רשאית, מנימוקים שיירשמו, להתנות את שחרורו על-תנאי של האסיר בקיומו של פיקוח אלקטרוני, כהגדרתו בסעיף 22 לחוק המעצרים, על עמידתו בתנאי המגביל את יציאתו ממקום מסוים או את כניסתו למקום מסוים.

שחרור על תנאי מטעמים רפואיים - ס'7: הועדה רשאית לשחרר אסיר על תנאי בכל עת, לאחר ששקלה חוות דעת של רופא, בהתקיים אחד מאלה:

- (1) ימיו ספורים, בתנאי ש (1) מצבו הרפואי היה לכוה לאחר שפסה"ד בעניינו היה לחלוט אן (2) שהמשך שהותו במאסר יסכן את חייו באופן ממשי, בשל חולניותו;
- (2) מצבו הרפואי של האסיר הוא אחד מבין האפשרויות (בתנאי שמצבו הרפואי נוצר לאחר שפסה"ד בעניינו היה לחלוט):
 - (א) האסיר זקוק באופן קבוע להנשמה באמצעי מלאכותי, בשל חוסר יכולת לנשום באופן עצמוני;
 - (ב) האסיר מחוסר הכרה באופן קבוע או נמצא במצב דמנציה מתקדמת (ראי הגדרה בס' עצמו), שבשלהם הוא זקוק להשגחה רצופה במשך 24 שעות ביממה;

פס"ד קליינברג: מרגל שמסר סודות נשק ביולוגי לרוסיה. ברק: (1) חברה דמוקרטית נאורה והומנית לא תמצה את הדין עד תום, אלא תתחשב בנסיבותיו האישיות של הנאשם (כמו מחלה סופנית) כשיקול בגזירת הדין וכשיקול בשחרור מוקדם. (2) אם כבר נגזר הדין, יש לרצותו אך תמיד יש פתח לשחרור.

שחרור מוקדם של רוצחים

קציבת מאסר עולם: ס'29(א): לאחר 7 שנות מאסר, לבקשת האסיר, ועדת שחרורים מיוחדת (ועדת קציבה) יכולה להמליץ לנשיא המדינה להמיר את עונש מאסר העולם לעונש קצוב, בתנאי שהתקופה שתמליץ היא לפחות 30 שנה.

- שני מאסרי עולם או יותר: ס'29(ב): אם הוא שפוט לשני מאסרי עולם או יותר, הועדה יכולה להמליץ לנשיא לקצוב את העונש לפחות לאחר 15 שנים מהיום הקובע, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-30 שנים.
- אסיר עולם שהורשע ברצח חריג בחומרתו: ס'30ב: בהרשעתו, יכול לקבוע בימ"ש כי לעניין קציבת העונש המעשה בוצע בנסיבות חריגות בחומרתו, ואם קבע כך: ועדת השחרורים תמליץ להקל בעונש רק אם חלפו לפחות 15 שנים מתחילת המאסר ובתנאי שהתקופה המוקצבת תהא לפחות 40 שנה.

לאחר שנקצב מאסר העולם למספר שנים, לאחר שריצה 2/3 מהמאסר, יכול לבקש האסיר שחרור על תנאי, לפי ס'3.

נזכיר שיקול נוסף לשחרור אסיר עולם: ס'10(ב): בהחלטת ועדת שחרורים מיוחדת, על שחרור על תנאי של אסיר עולם, תשקול שיקול נוסף: האם חל באסיר שינוי בולט וממשי מבחינת הבנת חומרת מעשיו ומבחינת מוכנותו להשתלב בחברה ולתרום לה. פס"ד אבו רוב: רצח במכון גרזן חיילת ב-1994. שוחרר אחרי 17 שנה בעסקת שליט. החזירו אותו למאסר עולם.

ענישת עובדי ציבור

3 קטגוריות:

1. אנשי ציבור בעלי תפקידים ממלכתיים - נבחר ציבור או פקידים בכירים בשירות הציבורי
2. נושאי תפקיד בעל אופי ציבורי - רבנים, מחנכים, מנהלים בכירים. לא עובדי ציבור אבל תפקידם במרחב הציבורי.
3. ידוענים/סלבס - אנשים פרטיים בעלי חשיפה רבה לתקשורת

בתיקים של אנשי ציבור:

בשלב החקירה

קרמניצר: לחוקרים יש "נטייה" לחקור גורמים בעלי פרופיל גבוה כדי לייקר את מעמד הגוף החוקר (יאח"ה, להב 433, רשויות המיסים, רשות ני"ע).

בשלב המשפט

התקשורת פוגעת בעדויות ("זיהום עדויות") וגם עשויה להשפיע על השופטים פס"ד רמון: ח"כ ושר המשפטים הועמד לדין על מעשה מגונה ללא הסכמה - ס'348(ג). הנאשם שהייתה נשיקה אך היו פערים בשאלות מתי, איפה, איך והאם הייתה הסכמה. בימ"ש: בתיק זה נחצו קווים אדומים, איסור פרסום עדויות הופר ע"י פרסום מילולי של העימות בתקשורת, פרסום ראיות בתקשורת לפני גזר הדין. "תחושתנו הייתה שנעשים נסיונות להטות משפט".

בשלב גזירת הדין:

מצד אחד, התקשורת מאפשרת לבית המשפט לייצר **הרתעה ממשית**, כי הציבור לא מכיר פסיקה על אנשים רגילים וזו ההזדמנות של בימ"ש להעביר מסר. **מצד שני**, הנאשם הופך להיות כלי שרת כדי ליידע ולהפחיד את הציבור.

פס"ד מרדכי: מואשם ב-3 איומים בעבירות מין בחיילות. **בימ"ש**: (1) אין להקל בנאשם בגלל "סבל תקשורתי", בנוסף, אדם היודע שמעשיו מתוקשרים ועיני הציבור נשואות אליו, עליו להיזהר שבעתיים ולהתנהג ללא רבב. (2) האם העבירה שבוצעה קשורה במישרין לתפקיד עובד ציבור.

התנגשות עקרונות:

בהרשעת איש ציבור, **מתנגשים שני עקרונות עונשיים**: (1) ההליך הפלילי, ההרשעה והפרסום הכרוך מהווים חלק מהגמול הניתן לעבריין שמטרתו להרתיע את אחרים. (2) **מאידך**, איש ציבור מהווה דוגמא לכלל ובשל מעמדו נוטים ליחס לדרגת ענישתו משמעות רבה יותר, על מנת שיראו ויראו.

גישה 1: להקל בעניינם של אנשי ציבור

חנן גולדבלט - (1) דמות הנאשם הייתה שחקן ידוע ומוכר, שכיכב וזכה לתשואות והיום, לאחר הפרשה דמותו מרוסקת ומרוטשת. (2) עצם היותו מפורסם - גם עזר לו לבצע את העבירות וגם באה לרעתו כעת.

פס"ד מרדכי: (1) **ההרשעה עצמה יש בה השפעה מרחיקת לכת שבה כשלעצמה טבוע אלמנט עונשי**, הרשעה בעבירת מין משנה את חייו של הנאשם (איש ציבור), וגורמת לדחייתו מהמערכת הציבורית. (2) שירות צבאי מפואר **לא מהווה חסינות** מפני עונש, **אבל יש לשקול את השירות לכף זכות** מכיוון שלהרשעה יש השלכות הרות גורל על נאשם כזה וחברה לא צריכה להשליך את גיבור האתמול שהוא העבריין היום".

גישה 2: להחמיר בענייני אנשי ציבור

פס"ד עמרי שרון: יש לנטות לענישה מחמירה ומוחשית בשל (1) בשל האינטרס הציבורי (2) חומרת העבירות בהן הורשע המערער, (3) ריבויין (4) משך תקופת ביצוען (5) השלכותיהן הקשות (6) הפגיעה בציבור ובמרקם הדמוקרטי.

גישה 3: אחידות בעניין אנשי ציבור

פס"ד הירשזון: גם איש ציבור רם דרג, המנצל לרעה את מעמדו ואת האמון שניתן בו, צפוי לגינוי והוקעה, לצד עונש מהותי, שאיננו שונה מעונשו של עבריין מן השורה.

השפעת התקשורת על העונש

- **פס"ד הירשזון**: מי שעומד במוקד העניין הציבורי, חייב להביא בחשבון שכל חריגה שלו מנורמת התנהלות מקובלת וראויה, דינה להישפט, גם היא, לאור הזרקורים, לטוב ולרע.
- **פרשת ידלין**: השאלה המרכזית שניצבת בפנינו היא, אם אכן היה בפרסומים כדי לשלול מן המערער משפט הוגן או אם היה בכך כדי להשפיע על התוצאה הענשית....".

לסיכום

אין אחידות בפסיקה, 3 אפשרויות לבימ"ש:

1. בימ"ש: העובדה שהוא איש ציבור תוביל להחמרה עם הנאשם, בשל שקולי הגמול וההרתעה (העברת מסר).
2. בימ"ש: בשל הסבל הרבה שנגרם בהרשעה לעובד ציבור, יש להקל עימו.
3. בימ"ש לא יתייחס לעובדה שהוא מפורסם

הסדרי טיעון

הסכם בין תובע לנאשם, בו התביעה (פרקליטות, תביעה משטרתית, הסדרי מע"מ וכו') מתחייבת לוותר על חלק מהאישומים המיוחסים לנאשם, להמיר אישום חמור באישום קל או לוותר לנאשם ויתור אחר המעניק לו הקלה בקשר לתוצאות המשפט בתמורה להודאת הנאשם בכתב האישום.

!! חשוב !! הסדר הטיעון אינו כובל את בית המשפט. הוא רשאי לא לקבל את ההסדר

מתוך כלל התיקים בניהול הפרקליטות שהסתיימו בשנת 2014-2016: 70-80% הסתיימו בהרשעה במסגרת הסדרי טיעון. תיקי תעבורה – 92% הסתיימו בהס"ט.

הסדרי טיעון - "הכרח שלא יגונה" (פס"ד בחומצקי): בלי הסדרי טיעון – **מערכת המשפט הפלילי הייתה קורסת** עוד היום, כי אין מספיק כוח אדם לנהל כל כך הרבה תיקים: סגורים, שופטים.

בארה"ב

כ- 95 אחוז מהתיקים במערכת הפדראלית מסתיימים בהס"ט. פס"ד *United States v. Jackson (1968)*: אין מניעה משימוש בהסדרי טיעון בארה"ב.

בארה"ב הסדר הטיעון מעוגן בכללי סדר הדין הפלילי שקובעים כי:

1. הצדדים עושים את ההסכם. לבית המשפט, ככלל, אסור להתערב בו. ("חופש החוזים").
2. על הצדדים לחשוף את ההסכם בפומבי אלא אם יש סיבה טובה להציגו בדלתיים סגורות. (זכות הציבור לדעת)
3. הנאשם מוותר על זכות הערעור אם הוא חתם על הסדר טיעון (גם אם העונש לא כובד על ידי בית משפט).

הסדר טיעון הוא מושג שקיים אך ורק בשיטה האדברסרית.

- **בשיטה האדברסרית**- הצדדים מנהלים את הסכסוך וזכאים גם לסיים את הסכסוך בהסכם. השופט רק קובע מי ניצח והוא לא מתערב בריב ביניהם. רוב העולם הוא לא אדברסרי ומיעוטו כן.
- **במשפט הקונטיננטלי**- מתנגדים לכך מאחר שהערך החשוב הוא **גילוי האמת. לא מנהלים מו"מ על האמת.** גם אם הנאשם מודה בהסדר- עדיין ממשיכים עם כל הראיות שקיימות.
- מגמת ריכוך**- בצרפת וגרמניה (מדינות המשפט הקונטיננטלי בהן כל תיק מתנהל עד הסוף כולל עדי תביעה, עדי הגנה, הוכחות, ראיות וכו') הכניסו מנגנונים שדומים להסדרי טיעון.

סוגי הסדרי טיעון:

1. **הסדר טיעון "פתוח"**: הסכם לפיו התביעה מתחייבת לוותר על חלק מהאישומים המיוחסים לנאשם או להמיר אישום חמור באישום קל, בתמורה להודאת הנאשם בעובדות שיש בהן כדי להרשיעו, **מבלי להגיע להסכמות אודות העונש.** במצב כזה, בימ"ש קובע מועדים לטיעונים לעונש, כל צד ינסה לשכנע את בימ"ש לגזור את העונש הראוי בעיניו.
2. **הסדר טיעון "סגור"**: להסכם **מלא**, מסכימים גם על העובדות, על סעיפי העבירה, וגם על רכיבי הענישה: אורך מאסר, אופן ריצוי מאסר (בכלא או בעבודות שירות), רכיבים כספיים (קנס או פיצוי) וכל אמצעי ענישה אחר.
 - **יתרון לנפגע העבירה**- אם פיצוי לנפגע העבירה מוסכם מראש, התביעה יכולה להתנות את הפקדת הפיצוי בקופת בית המשפט כתנאי מבחינתה לקיום הסדר הטיעון. כך נפגע העבירה מקבל את הפיצוי מהר וללא תלות ביכולת התשלום של הנאשם בעתיד.
 - יש מדינות (כמו אנגליה ואוסטרליה) שבהן העונש נקבע על ידי בית המשפט **ואין לצדדים אפשרות להסכים עליו ביניהם.**
3. **הסדר טיעון "טווח ענישה" (טווח לעניין העונש)**: הסכם בו עובדות המקרה וסעיפי העבירה אינם במחלוקת, אך **רכיבי הענישה אינם מוסכמים**, כל צד יכול להציג את עמדתו לעונש, **בכפוף לגבולות אותם הגדירו הצדדים.** בימ"ש יגזור עונש בטווח שבין עמדת התביעה לעמדת הנאשם, **ויכול להכריע גם כעמדת התביעה או כעמדת הנאשם.**

יתרונות וחסרונות בהסדר טיעון:**יתרונות לאינטרס הציבורי:**

1. חשיבות חינוכית ושיקומית בכך שנאשם יודה בביצוע עבירה.
 2. הציבור זוכה לוודאות בתוצאת המשפט.
 3. התגובה העונשית בדרך כלל מהירה יותר מאשר ניהול הליך מלא.
- השאלה היא למה זה חסרון שתיק מתנהל הרבה זמן? כי יכול להיות שאחרי שנים ארוכות הנאשם כבר במקום אחר בחייו אחרי העבירה ופתאום נכניס אותו לכלא?
4. התביעה חוסכת בזמן משפט, בכוח אדם ובמשאבים
 5. חיסכון בזמן שמיעת עדים - אזרחים שוטרים ומומחים.

יתרונות לנאשם:

1. זוכה לסיום מהיר של המשפט, קיצור עינוי הדין והקלת המתח הנפשי.
 2. וודאות בתוצאת סיום המשפט.
 3. הקלה בעונש, או בעבירה המיוחסת לו או בעובדות המיוחסות לו בכתב האישום.
 4. חוסך בעלויות המשפט.
 5. **הסנגור**, שהינו שלוח של הנאשם, חוסך בזמן ומתפנה לטיפול בתיקים אחרים.
- הבעיה - למרות שעו"ד מחוייבים ללקוח, עו"ד פרטיים שואפים גם לקבל יותר כסף, ולכן ייתכן שימהרו להגיע להסדר טיעון (לא קורה בסנגוריה הציבורית - שם תשלומים קבועים מטעם מדרש המשפטים ולא הלקוח).

יתרונות לבימ"ש:

1. חסכון זמן שיפוטי יקר של שמיעת ראיות ומייעל את עבודתו.
2. התמקדות בתיקים בהם קיימת מחלוקת שאינה ניתנת לגישור בין הצדדים.
3. בלתי אפשרי לנהל כ"כ הרבה תיקים

יתרונות לנפגע עבירה:

1. הנפגע לא צריך לתת עדות ולהיחקר על הטראומה.
2. הנפגע נמנע מאינטרקציה נוספת עם הפוגע
3. הנאשם מעניק לתלונה גושפנקא רשמית - בכך שמודה בעובדות ובביצוע העבירה.
4. ההליך המשפטי מתקצר ומאפשר לנפגע העבירה להתמקד בשיקומו.

חסרונות - חשש לפגיעה בזכויות נאשמים:

1. כל תיק שקשור לחיי אדם צריך להתברר - אין דבר כזה תיק חסר ערך שמבזבז זמן שיפוטי.
2. הנאשם מוותר על זכויות חשובות: חיסיון מפני הפללה עצמית, הזכות לחקירה נגדית, הזכות להתעמת עם הטענות נגדו (ובארה"ב - הזכות למושבעים). במשפט הקונטיננטלי: אין לוותר על זכויות של מעורבים בפלילים גם אם הם רוצים.
3. חשש להרשעת חפים מפשע - הודאה בעבירות רק כדי לחמוק מהליך ארוך, מייגע, משפיל.
4. לחץ של סנגורים על נאשמים לסגור עסקאות (שכר טרחה? "נמאס לו מהלקוח").
5. פגיעה בתחושת הצדק של הנאשמים - ההרשעה והעונש הם פרי מו"מ מוצלח של הסנגור מול התובע ולא דווקא משקף את האמת.
6. תחושת האמון של הציבור בהסדרי טיעון נחלש מאחר שההנחה היא שצדק הוא דבר שניתן למיקוח.
7. פגיעה ממשית **בעיקרון ההלימה** כי לרוב העונש בהס"ט הוא מופחת, כך נפגע גם **יסוד ההרתעה**.
8. רוב הס"ט נחתמים בגלל קשיים ראייתיים שמעלה הסנגוריה בפני הפרקליטות או התביעה המשטרית, כך המשטרה והפרקליטות לא לומדים לנהל תיקים ביעילות ויש מחדלים בחקירות, באיסוף ראיות וישנם פגמים בראיות.
9. התביעה לפעמים מוספיה "סתם סעיפים" לכתב האישום שאין מאחוריהם בסיס עובדתי או משפטי, רק כדי לנהל מו"מ ולהראות שהם "מורידים" משהו עבור הנאשם - נפוץ בתיקי "ארגוני פשיעה": הפרקליטות מאשימה בסעיפים מתוך חוק ארגוני הפשיעה כדי לנפח את התיק, לרוב סעיפים אלו נשמטים.

שיקולים של תובע בהגעה להסדר טיעון – הנחיות 8.1 פרקליט המדינה + (פס"ד מרקוביץ נ' מ"י):

1. קשיים צפויים בהבאת ראיות ובהוכחת האשמה או דרגת חומרתה;
2. נסיבות הקשורות בעבירה - חומרתה, מידת שכיחותה, הזמן שחלף מאז ביצועה וכדומה
3. נסיבות הקשורות בקורבן העבירה - חומרת הפגיעה בו, האם העוול שנגרם לו תוקן.
4. נסיבות הקשורות בנאשם עצמו - מעמדו בשעת ביצוע העבירה, גילו, עברו, מצבו הבריאותי, נסיבותיו האישיות והמשפחתיות ועוד.

חזרת הנאשם מהסדר טיעון

אפשרות חזרה מההסדר:

- פס"ד ארביב - כל עוד (1) לא מילא הנאשם את חלקו בהסדר טיעון (2) ולא מסר בבימ"ש הודאה כפי שהתחייב, הוא רשאי לחזור בו מההסדר ולעמוד על זכותו לקיום משפט. כלומר - כל עוד לא הוצג ההסדר באופן רשמי לבימ"ש.
- פס"ד סמחאת: בדר"כ אם לא מדובר בתכסיס/תחבולה – בית המשפט מאפשר לנאשם לחזור בו מהודאתו.
- חזרה לאחר גז"ד: פס"ד בשימוב: ככלל, למעט חריגים, לא ניתן לחזור מהודאה לאחר מתן גז"ד שניתן לאחר הודאה במסגרת הסדר טיעון.

חזרה מההודאה לפי הסכמת בימ"ש: הנאשם רשאי לחזור בו מההודאה, בכל שלב משלבי המשפט אם בית המשפט הרשה זאת מנימוקים שיירשמו: (א) לא ניתנה באופן חופשי ומרצון (ב) ההודאה נעשתה בטעות (ג) הנאשם לא הבין את משמעות ההודאה. (פס"ד בחומצקי, פס"ד שניידר-מלצר).

חובת בימ"ש: פס"ד פלונית: על בית המשפט להזהיר את הנאשם שהוא לא חייב לכבד את ההסדר.

חזרת התביעה מהסדר טיעון

פס"ד ארביב: עבירות סמים ונשק. ההסכם: תודה בסמים ונוותר על נשק. עיסקת הטיעון, בוטלה ע"י יומיים לאחר שנחתמה, בשל מידע מודיעיני שהתקבל ולא היה ידוע בעת הס"ט ויוצר אפליה בין שתי נאשמות בתיק. הואשמה בשתי העבירות.

השאלה: האם התביעה רשאית לחזור בה מהסדר טיעון שחתמה עם הנאשם?

ברק: הסדר הטיעון הוא אחד מאלה:

- מודל חוזי – חוזה בין המדינה לנאשם שנשלט על ידי דיני החוזים והמשפט המינהלי.
 - מודל שלטוני – הסדר הטיעון הינו פעולה חד צדדית של התובע שמשתכללת עם הסכמת הנאשם.
 - מודל החוזה המינהלי – חוזה לביצוע סמכות שלטונית.
- ברק לא הכריע. בכל מצב, המדינה רשאית להשתחרר ממננו לאור האינטרס הציבורי. ככל שפעלה בתחום הסבירות – בית המשפט לא יתערב בהחלטות התביעה.

תנאים לחזרה מהס"ט (פס"ד ארביב):

1. הנאשם כיבד את ההסכם, מילא תנאיו ולא חל שינוי בנסיבות העובדתיות ← אין לסגת מהס"ט ("אמון הציבור במערכת").
2. הנאשם טרם מילא חלקו (למשל, עדיין לא הודה) ומצד שני, התגלו ראיות חמורות חדשות (או אפילו מידע מודיעיני) ← ניתן לסגת מההסדר
3. חלו שינויים הן אצל הנאשם והן אצל התובע ← איזון אינטרסים.

חזרת הנאשם מהס"ט כשהתביעה תומכת בעונש החורג מהס"ט: פס"ד פרץ: במחוזי דחו הס"ט והטילו עונש חמוד ממה שהוסכם בהס"ט. לאחר מכן התביעה: העונשים שהוסכמו בהס"ט אינם הולמים את חומרת מעשיהם של המשיבים.

עליון: (1) קיבל את הערעורים וקבע כי אין מקום לסטות מהעונשים עליהם הוסכם בהס"ט. (2) שינוי עמדתה של התביעה בשלב הערעור, על העונשים שנקבעו בהס"ט, הוא לא ראוי ואין לייחס לו משקל.

ד"נ: גרונים: כאשר התביעה תומכת בפני ערכאת הערעור בעונש החורג מהס"ט (כלומר מסתייגת מהס"ט), יש לאפשר לנאשם לחזור בו מההודאה.

הסבר: לרוב התביעה אמורה להגן על הסדרי טיעון גם בהליכי הערעור וגם אם היא חושבת שראוי להחמיר יותר בשל מספר סיבות: (1) אינטרס ציבורי לעודד הסדרי טיעון (2) אינטרס ההסתמכות (3) אמון הציבור במערכת. **תריג**: אם בימ"ש קמה (שגז"ד) מותח ביקורת על ההסכם וקובע עונש חמור יותר, התביעה יכולה לבחון שוב את עמדתה לקראת הערעור. ולהסתייג מהסי"ט בנסיבות המתאימות, ובכפוף להסבר שתיתן לערכאת הערעור בדבר הסיבות לעריכת ההסדר מלכתחילה וכן בדבר הטעמים להסתייגותה ממנו בשלב הערעור.

התנאים להתערבות בית המשפט בהסדר טיעון

לבית המשפט שק"ד בפיקוח על הסדרי טיעון. עד שנות ה-90 שתי גישות:

- **גישת השופט גולדברג**: יש לדחות הסי"ט אם העונש שהוסכם שונה באופן משמעותי מהעונש הראוי.
- **גישת השופט מצא**: הפעלת ביקורת שיפוטית בעלת אופי מינהלי- כלומר האם ההסדר היה סביר ומידתי.

ההלכה היום- פס"ד פלוני (1998): **גישת האיזון**: על בית המשפט לבחון אם התקיים איזון בין טובת ההנאה שמעניק הסדר הטיעון לנאשם לבין התועלת שיש בהסדר לאינטרס הציבורי.

בוחנים: (1) האינטרס הציבורי בעידוד הסדרי טיעון (2) העונש הראוי (3) ציפיותיו של הנאשם (4) הקשיים הצפויים בניהול המשפט (5) החיסכון בזמן שיפוטי וכו'.

ביקורת פרופ' קרמינצ'ר: למרות שהגישה השלישית התקבלה, בפועל, הביקורת היא יותר מינהלית (הגישה השנייה). המשמעות: צמצום ניכר של התערבות שיפוטית בהסי"ט (כי רוב ההחלטות סבירות; אין חוסר תום לב קיצוני וכו').

הסדרים מותנים

חוק סדר הדין הפלילי: מאפשר לתביעה לא להגיש כתב אישום אם (1) הנאשם יודע בביצוע העבירות (2) יקיים את התנאים שנקבעו בהסדר. במקרה זה **התיק ייסגר**- בעילה של "סגירת תיק בהסדר", הפרת תנאי בהסדר- החשוד יועמד לדין.

מתי אפשר לחתום עם החשוד על הסדר מותנה?

1. בעבירה בה **העונש המקסימלי הוא פחות משלוש שנות מאסר**
2. העונש המתאים לחשוד, לדעת התובע, **אינו כולל מאסר בפועל**
3. **אין לחשוד רישום פלילי חמש השנים** שלפני ביצוע העבירה
4. **לא מתקיימים הליכים משפטיים פליליים אחרים** נוספים בעניינו של החשוד
5. מילוי תנאי ההסדר יענה על העניין לציבור

התנאים שתובע רשאי לכלול בהסדר: (1) תשלום קנס (2) תשלום פיצוי לנפגע (3) התחייבות להימנע מביצוע עבירה (4) עמידה בתנאי תכנית שיקום (5) נקיטת פעולות לתיקון הנזק שנגרם עקב העבירה או למניעת ביצוע עבירה- [[דוג': מכתב התנצלות והשבת חפץ לנפגע, התחייבות לא להיכנס למקום או לא להיות בקשר עם אדם, התפטרות, פסילת רישיון נהיגה, הפקדת כלי ירי ועוד]]

ההסדר המותנה יכול את: (1) הודאת החשוד בעובדות המהוות עבירה (2) התנאים שעל החשוד למלא (3) התקופה שנקבעה לקיום תנאי ההסדר, והדרכים בהן יוכיח החשוד שמילא אחריה

דוגמאות של הסדרים מותנים: עמ' 62-63 במחברת המלאה

ביקורת על הסדרים מותנים: נוצר הליך נוסף במשפט הפלילי ונוצר "ברז פתוח": הגשת כתבי אישום על עבירות מאוד קטנות שבעבר לא היו מגישים כתבי אישום, לא היו אוכפים או טוענים שמדובר בזוטי דברים ואין להעמיד לדין על כך.

בתי משפט קהילתיים

מטרות מרכזיות של בית המשפט הטיפולי: לטפל בשורש הבעיה

1. הורדת פשיעה בעבירות קלות/בינוניות- ועם רצידיביזם.
2. שיקום במובן הרחב- הרבה עבירות מתבצעות על רקע בעיות חברתיות-כלכליות, שימוש בשירותי רווחה ומענה בקהילה.
3. הגברת האמון במדינה ובמערכת אכיפת החוק
4. "שינוי שיח"
5. שיקום הקהילה- שיש בה הרבה פשע, ולחזק את ביטחון התושבים

הנחת היסוד: רוב העבירות הפליליות מתבצעות על רקע בעיות חברתיות-כלכליות, שמובילות לעבריינות חוזרת.

המקור: בארה"ב בימ"ש "פותרי בעיות" להתמודדות עם פשיעה לא חמורה, עבריינות חוזרת שמובילה להעמסה על מערכות האכיפה ולעונשים כבדים יותר שרק מעמיקים את הבעיה. בימ"ש אלו נועדו לפתרון בעיות של הנאשמים, נפגעי עבירה והקהילות בהן רף פשיעה גבוה, היום פועלים שם למעלה מ-4 אלף בתחומים שונים.

בישראל- תחילה בשני בימ"ש שלום: רמלה ובבאר שבע. מאז הוקם בימ"ש קהילתי גם בכל מחוז שיפוט במדינה: רחובות, לוד, חורה, דימונה.

פילוח משתתפים בישראל: 27% נשים, 73% גברים, 50% בעלי משפחות.

רקע להקמת בתי המשפט הקהילתיים: שיעור עבריינות חוזרת גבוה (42% בישראל, ובקרב צעירים 73%) וקושי להתמודד

עם תופעות פשיעה קלה ובינוניות: קושי רב לצאת ממעגל הפשיעה, בשל: עוני, הדרה, לקויות לא מטופלות. השלכות אישיות והשלכות על החברה כולה: (1) פגיעה בביטחון הקהילה (2) השלכות כלכליות- חיסכון במתקני כליאה, הליכי שיקום וכו' (3) אינטרס חברתי- אימוץ דוח ועדת דורנר, הקורא לבחון את מדיניות הענישה ולקבוע את השיקום כאינטרס חברתי.

בתי משפט קהילתיים- תיאוריות

המודל של בימ"ש קהילתיים מושפע ממספר תיאוריות מרכזיות השלובות בו זמנית:

תורת המשפט הטיפולי

(1) היבט טיפולי של המשפט: השפעת המשפט על הנפש, הרווחה הפסיכולוגית ועל התפקוד של המעורבים בו והמושפעים ממנו. (2) שופטים ועו"ד מצופים להשתמש בכלים טיפוליים: דיבור ישיר לנאשם, הקשבה פעילה, הבעת אמפתיה ותמיכה, מעורבות של בני משפחה במהלך הדיונים ושימוש בשיטת "מקל וגזר"- תגמול על התנהגות רצויה וענישה על התנהגות שלילית.

צדק קהילתי

(1) כדי להתמודד עם פשיעה יש להתמודד עם שורש הבעיה בקהילה. (2) הרבה מהענישה היא "עבודות לתועלת הקהילה". (3) יש להתמקד לא רק בתוצאת ההליך אלא גם בדרך שחוו עם מע' המשפט: איך התייחסו אליהם וכו'.

קהילתנות

(1) כדי לפתור את הפשיעה, יש להסתכל על ההקשר התרבותי-היסטורי-חברתי הרחב של הנאשמים וכך להבין את התנהגותם. הפשיעה מושפעת מהקהילה. (2) העבריין פגע בקהילה וצריך להחזיר לה.

קרימינולוגיה חיובית

אנשים הם מכלול של דברים, ויש להתמקד בחוזקת הנאשם: תכונותיו החיוביות והקשרים עם הקהילה והמשפחה, ולא רק בחולשתם. יש להפעיל פרקטיקות קטנות שמתמקדות בתכונות החיוביות ומעצימות את הנאשם (סמול-טוק עם הנאשם, שימוש בשמו ולא בכינוי פורמלי "הנאשם", מפגשים חברתיים עם השופטים).

בימ"ש קהילתיים מול בימ"ש רגילים:

הליך חלופי: הליך זה מהווה חלופה להליך הפלילי הסטנדרטי, סיום התכנית הטיפולית מהווה חלופה לעונש המאסר שהיה מוטל עליו.

הליך ייחודי במסגרת ההליך הפלילי השגרתי, שמאפשר לבימ"ש בנוסף גם לפקח על הליך שיקומי. ומאפשר **שת"פ בין מערכות** משפט ואכיפה לבין מערכות אחרות שמאפשר **פתרונות** לבעיות חברתיות, כלכליות ואישיות המובילות לפשיעה.

ההליך בבימ"ש אלו שונה: אין שמיעת תיק, בחינת ראיות וגזירת דין, אלא משלב את גורמי התביעה, ההגנה, הרווחה והקהילה בהליך המשפטי.

הצוות: בית-המשפט הקהילתי מורכב **מצוות רב-תחומי:** עו"ס, קציני מבחן, מתאמי טיפול, רכזים ונציגים של התביעה וההגנה. **בראש הצוות - שופט** שתפקידו לתאם בין הגורמים המטפלים השונים.

המגמה היא לעודד השתתפות בתהליך של מערך תמיכה מטעם נציגי המשפחה ונציגי הקהילה אליהם משתייך הנאשם.

הענישה בבית המשפט הקהילתי כוללת פעמים רבות רכיב של **השבה לקהילה שנפגעה**, מסתמכת על משאבי הקהילה: תכניות גמילה שיקום, הפניה לשירותי רווחה.

בעלי תפקידים: התובע/ פרקליט + הסנגור

1. הרכזים: מתנדבים שמלווים נאשם מבחינה תהליכית: טפסים, דיונים.
2. העובד הסוציאלי הקהילתי
3. מתנדבים- מלווים וחונכים

השופט הטיפולי:

1. מנהל הליך שהוא לא פורמליסטי- חורג מהמסגרת עם דיאלוג קבוע בינו לבין הנאשם.
2. ממלא תפקיד הורי סמכותי: שילוב בין אמפתיה להצבת גבולות: כדי ליצור תמריץ לשיקום ושינוי התנהגות.
3. מנהל מעקב אחר התקדמות הנאשם ועמידתו בתנאי התוכנית: קובע בדיקות שתן, עוקב אחרי ציונים בלימודים.
4. שימוש בשיטת "המקלות והגזרים": **נותן תמריצים** לנאשם כדי לעודד אותו (הקלה בתנאים, הורדה בתדירות הפיקוח) ומנגד, **מטיל סנקציות** כשיש נסיגה של הנאשם בתהליך (ואף מאסר).

כניסה להליך:

נדרש: (1) הסכמת הנאשם (2) הודאה בביצוע העבירה (3) **אי-שיתוף פעולה** של הנאשם עם התוכנית הטיפולית מפסיק את ההליך ושולח את הנאשם לכלא אוטומטית.

הפרקליטות מעבירים את התיק לבימ"ש קהילתי לפי מספר שיקולים: (1) סוג עבירה (2) חומרתה (3) אינטרס ציבורי (פגיעה בקורבנות, הרתעה וכ"ו) (4) הטלת עונש הולם לעבירה (5) אינטרסים של הנאשם (למשל- יוצא וחוזר לכלא וטיפול בכלא יוצאו ממעגל הפשיעה).

הסיבות להגעה לבימ"ש קהילתי:

מחקר 2016: 37% מכורים לסמים שמבצעים עבירות קלות; 16% בעיות נפשיות לא מטופלות; 7% בעיות עוני; 11% בעיות אופי שונות (נטייה לעצבים/ בעיות יציבות רגשית).

הליך הכניסה לבימ"ש קהילתיים:

הגשת כת"א ← שופט מוקד- מחליט אם הנאשם מתאים להליך חלופי בימ"ש קהילתי ← אם מתאים- מועבר לבית משפט קהילתי ← מתקבל תסקיר על הנאשם ← הסדר טיעון בו מודה הנאשם בעבירות ← תחילת הליך קהילתי ← דיוני מעקב.

הליך השיקום בבימ"ש קהילתי

- (1) פותר את הבעיות של הנאשם
- (2) תוך היכרות עם הנאשם וצרכיו, העבירה
- (3) יצירת מענה הולם: קביעת תנאים, הפניה לתוכניות הדרכה ושיקום שונות תחת פיקוח בית-המשפט
- (4) מעקב אחר התהליך הטיפולי.

אי-שיתוף פעולה של הנאשם עם התוכנית הטיפולית מפסיק את ההליך ושולח את הנאשם לכלא אוטמטית.

תכנית בת חמישה שלבים:

1. היכרות ובניית התכנית הטיפולית
2. השתלבות והתייצבות
3. מימוש וקידום תכנית השיקום
4. שלב שימור השינוי
5. שלב הפרידה

← **התקדמות משלב לשלב:** הנאשם נדרש להגיש בקשה מנומקת בכתב לבימ"ש ובה לפרט את התקדמותו בתהליך. המעבר תלוי החלטת השופט.

סיום ההליך: לאחר סיום כל השלבים, יש מספר אפשרויות: (1) מחיקת תיק פלילי [בעיקר בקטינים] (2) אי הרשעה (3) שלי"צ (4) צו מבחן + מאסר על תנאי

סל הכלים בבימ"ש קהילתיים:

מסייעים במיצוי זכויות- כמו ביטוח לאומי // סיוע בתחום התעסוקה- עוזרים להם במציאת עבודה // מינוי מתנדב מלווה // הדרכת הורים- מדריכים אותם להיות הורים טובים יותר // בדיקת שתן // טיפול בתחליף סם // אשפוז // סיוע בהסדרת חובות // סיוע במציאת דיור // סדנאות העשרה ולימוד.

יתרונות וביקורות**יתרונות:**

- (1) הגברת אמון הציבור במערכות האכיפה
 - (2) שיפור מצבן של קהילות בהן פשיעה מרובה- לפי מחקרים, **ירידה** באחוז הרדציביזם
 - (3) **חיסכון בעלויות**- לאור אי כליאה.
 - (4) חיזוק תחושת **הצדק הפרוצדורלי**:
- גם כשאין שינוי בכמות הפשיעה, המשתתפים מרוצים מהתנהלות בימ"ש הקהילתי (צדק פרוצדורלי).
- **פרופ' טום טיילור:** מחקריו- לאנשים פחות אכפת מהתוצאה (עד כדי הפסד) כל עוד מרגישים שהדיון היה הוגן (השופט רוצה בטובתי ומתנהל כראוי).

הביקורת: בזבוז של משאבים, זמן וכסף באנשים הלא נכונים (פושעים), אותם ניתן להשקיע בביטחון, מערכות בריאות וכו'.

מאפיינים נוספים של ההליך הקהילתי

התמקדות בפוגע ובצרכיו	אין כמעט התמקדות בנפגע העבירה	אנשי מקצוע רבים מעורבים בהליך ולא רק בית המשפט	פורמליות גמישה. [לדוג': אם משתתף אחר לפגישה עם קצינת מבחן, הוטל עליו לכתוב מכתב סליחה. מנגד, מחיאות כפיים לעבריניים ששוקמו].
התייחסות רחבה ועמוקה לבני המשפחה של הנאשם.	התמקדות בשיח של צרכים ולא שיח של זכויות	ההליך מעורר שיח של רגשות [השופט מחבק את הנאשם אם הצליח לעמוד ביעדים שלו]	פעילות לא פורמלית מחוץ לבתי המשפט – למשל ראינו סרטון של אירועים חברתיים בהשתתפות צוות בית-המשפט
			יחס מכבד יותר לנאשמים. יותר זמן וקשב.

כאבי מאסר

המרכיב המרכזי בחייהם של אסירים, מלווים את המאסר כולו: חיים במוסד כוללני, תת תרבות, אווירה לוחצת ותובענית. "חוק הג'ונגל"- החזק שורד.

מתחילים בעת הכניסה לכלא: ב"הלם ראשוני" ו"טקסי קבלה" משפילים מטעם האסירים הותיקים (מטרתם לבחון עמידות כלאב, ביטחון עצמי, חוסן נפשי, ערנות, פיקחות וערמומיות).

סיקס 1958: הראשון שטבע את המושג "כאבי מאסר", התייחס לפגיעות רגשיות ואישיות באסיר ולא בגופו. אלו פוגעים במערכת ההגנה של האסיר, בהערכה העצמית, בתחושת בטחון ומשפיעים על התנהגותו.

שליחת חירות	ריחוק מהמשפחה והחברים, לא חופשי לעשות כרצונו, גינוי חברתי בעצם הכליאה והבידוד הכפוי.
שליחת מצרכים ושירותים	אין גישה והנאה ממוצרים רגילים שיש לאדם החופשי- קפה, טלוויזיה, סופר, טיולים, אוכל טעים.
שליחת יחסי מין הטרוסקסואליים	קושי נפשי וגופני. בכלא יש רק גברים, חשש מהתעוררות נטיות הומוסקסואליות, אם יש יחסי מין- אז רק הומוסקסואליים שלא היו רגילים לפני הכלא. בלבול ועיוות של מושג "הגבריות", בשל חוסר אינטרקציה עם נשים שמעניקה שייכות, כוח, משמעות, רגישות אצל הרבה גברים איבוד יחסי מין משמעותו איבוד שליטה ולא רק איבוד אהבה.
שליחת אוטונומיה	חוקים וכללים של הכלא שמכתיבים את התנהגותם, אין עצמאות, גובר תסכול ומאיים על דימוי עצמי של אדם בוגר ושל "גבר".
שליחת ביטחון	בחינה והתגרות מצד אסירים אחרים, חוסר בטחון תמידי שדורש "עמידה על המשמר" כדי להגן על גופו ועל רכושו.

פריסי 1982:

היעדר יציבות	ספק תמידי, חוסר בטחון, חוסר וודאות בעניינים משפטיים ואחרים: מתי ישוחררו (שחרור מוקדם, חנינה), מתי יצאו לחופשה, איך להתנהל, מה יהיה איתך- האסיר תלוי באנשים אחרים- הסוהרים והמערכת. התוצאה: חוסר אונים ותסכול, פגיעה ביכולת קבלת החלטות.
שעמום	שעמום גורם לעשות שטויות. שגרה משעממת, הרבה שעות פנאי. יש אפשרויות תעסוקה לאסירים (עבודה, לימודים) לא מספיקות או שצריך להתחלק בהן (טלוויזיה).
דאגה לעתיד	דאגת האסירים לגבי עתידם ויכולתם להשתלב מחדש בחברה, מגבירה את לחצם. דאגות בנוגע למציאת תעסוקה הולמת, ויכולתם לחזור למסגרת המשפחתית הקודמת/מקום מגוריהם הקודם- האם המשפחה יכעסו/ יעזבו. חשש מדחייה, מרגיש לא רצוי.
פחד מתקיפות מיניות	פחד מאונס, הטרדות מיניות, אלו אמצעי איום בכלא. ההשלכה: הפיכה לקורבן, השפלה, פגיעה בבטחון. הופך אותו להיות דרוך 24/7.

יחסי מין בכלא- נתונים: מחקר בניו יורק: 28% מהאסירים נתקפו מינית, 1.3% נאנסו בפועל (ייתכן שרבים לא דיווחו). מחקר 2: 2% דיווחו על אונס או ניסיון אונס. מחקר 3: 14% אולצו לקיים יחסי מין הומוסקסואליים.

טוד:

היעדר פרטיות	כל הזמן מוקף אנשים: 8 אנשים בתא, שומעים רואים הכל. צפיפות וחיכוך פיזי ונפשי עם אסירים שלא בהכרח חביבים. התוצאה: עלול להוביל להסתגרות האסיר ולהתבודדות, צמצום מגע אנושי.
אוכלוסייה הטרוגנית	מגוון אסירים השונים בתרבות, בגרות, כישורים, צרכים אישיים. התוצאה: כלול לבחור בבידוד חברתי או התאמה לסביבה (לרוב באופן שלילי) ע"י אימוץ אופי עברייני.
היררכיה	האסיר תופס את צוות הכלא- הסוהרים כ"רודן" השולט בהתנהגותם ובכל פרט בחייהם: לקום, לעמוד, לשבת. מי שהיה בכיר בחוץ, הופך להיות בתחתית ההיררכיה בכלא. תוצאה: חוסר אונים בשל חוסר שליטה.
בידוד חברתי	מרגישים כחיות בכלוב ולא כבני אדם, חשים נטושים מהחברה בחוץ. סיבולת נמוכה לבידוד.
היעדר תמיכה	בקשת עזרה מצטיירת כחולשה, לכן לא פונים לעזרה. התוצאה: נשארים ללא תמיכה ואין סיוע למצוקתם.
היעדר חופש/ אוטונומיה	הכללים מאלצים אחדות בנראות, לבוש ובהתנהגות. חוסר אונים בשל זהות לכולם ואין אופי אישי או אוטונומיה לשלוט בחייו.

בלבול	טשטוש בין העולם שבחוץ לבין הכלא, מוביל לבלבול וחוסר הסתגלות בכלא. בנוסף, "בלבול מיני" - "בלבול מגדרי" - שינוי העדפות מיניות בגלל הסביבה הגברית ובלבול בנוגע לזהות האמיתית שלי בחוץ.
צפיפות	צפיפות פיזית וגם חברתית. נגרמת בשל גידול מתמיד באוכלוסיה, אך אין תוספת בתי כלא, ויש בעיות תקציביות. תוצאה: אלימות ועבריינות.

קוד התנהגות של אסירים

יש קוד התנהגות אסירים, מספר כללים שאם יקפיד לכבד - יעביר את התקופה בביטחון ובשקט, יוצר "קולקטיביות פונקציונאלית" - סולידריות ומחויבות בין האסירים.

1. לא לקבל ולא לבקש טובות מאף אחד - כדי לא להיות חייב להחזיר בדרכים מפוקפקות - אלימות או עבירות.
2. לא לנדב יותר מדיי מידע - כדי לצמצם חשיפה לסכנה. כל מידע שתנדב יכול לשמש נגדך - סחיטה, ניצול, בגידה, איומים עליך ועל המשפחה, העבודה.
3. הפגנת ביטחון - שקט נפשי, נחרצות - כי החזק שורד. לא להסגיר פחד או חולשה שעלולים להוביל לניצול לרעה: אלימות, ניצול מיני או ניצול כלכלי.
4. איסור בגידה והלשנות - הלשנה (או רק דיבור עם שלטונות הכלא) תוביל לנידוי ואף מוות. (בפועל - הרבה מדברים כדי לקבל טובות הנאה).

זכויות אסירים וטובות הנאה

זכויות - חייבים לתת לכל אסיר, קבועות בחוק: אוכל, מיטה, טיפול רפואי.

טובות הנאה - מנהל בית-הסוהר רשאי לתת לאסיר נוסף על הזכויות שמוקנות לו לפי חוק, והן **מותנות בהתנהגות טובה**. הענקתן ושלילתן נתונה לשק"ד מנהל בית-הסוהר. המטרה: לתמך התנהגות טובה.

זכויות אסירים

מעוגנות בפקודת בתי-הסוהר ובתקנות בתי-הסוהר. ובהסדרים ספציפיים: (1) כבילת אסירים במקומות ציבוריים (2) החזקת אסירים בהפרדה (3) פגישות של אסירים עם עו"ד ומניעתן (4) טיפול רפואי באסירים (5) עבירות משמעת וענישה

זכויות בסיסיות המעוגנות בחוק:

קורת גג	מזון ושתייה	טיפול רפואי (גופני ונפשי)	מיטה ומזרון	תנאי תברואה הולמים
לבוש בסיסי	ייצוג משפטי	הגשת עתירות לבימ"ש - ללא הגבלה וללא עלות	הליכה יומית (מינימום שעה) באוויר הפתוח	

בריאות:

- (1) **סל רפואי** - אסירים זכאים לסל השירותים הרפואיים **הבסיסי** הניתן על-ידי קופת חולים כללית.
- (2) **במרפאות ישנם ביקורים קבועים**: פסיכיאטרים, רופאי שיניים ורופאים המטפלים בגמילה מסמים.
- (3) **בתי סוהר ייעודיים לאסירים עם בעיות נפשיות** - אסירים עם נטיות אובדניות, אסירים טעוני פיקוח ובמקרים מסוימים גם אסירים מכורים לסמים או אסירים המרצים מאסר בגין עבירות מין (למשל: כלא מג"ן).
- (4) **נשים הרות ואמהות** - אסירות הרות, אסירות אמהות לילדים וגם ילדיהן (שנולדו במהלך המאסר או הגיעו עימה למאסר), זכאים לקבל טיפול רפואי בכלא.

גן ילדים: אימהות זכאיות שעד גיל שנתיים הילד יגדל איתן בכלא, גם אם נולד בכלא או לפני.

תכניות מיוחדות לאסירות: (1) קבוצה לאימהות מרחוק בכלא (2) קבוצות העשרה לילדים (3) קבוצות טיפוליות לאימהות (4) הרצאות בנושאי התמודדות עם הילדים בהקשר של מאסר האם (5) סדנאות הסברה בנושא אימהות וילדיהן בצל המאסר.

מזון: תיקון מ-2014: זכאות גם למזון צמחוני או טבעוני לבקשת האסיר (גם אם לא היה להם כסף לקנות את זה מחוץ לכלא). נוספו לתפריט הכלא מוצרים מתאימים.

זכות הצבעה: אסיר או עציר רשאים להצביע בקלפי לאסירים בבית הסוהר, בבית המעצר או בתחנת המשטרה שבהם הם נמצאים ביום הבחירות, או בקלפי לאסירים הקרובה לאותו מקום.

טובות הנאה:

זכויות המוענקות עפ"י פקודות ונוהלי שב"ס:

רכישות בחנות מכר (קנטינה).	שיחות טלפון	החזקת חפצים אישיים	שחרור מוקדם מהכלא	חינוך (לימודים)
	ביקורי משפחות	משלוח וקבלת מכתבים	התייחדויות	חופשות

ביקור:

- **אסיר פלילי:**

- אסיר שהשלים שלושה חודשים ממאסרו זכאי לקבל מבקרים בבית הסוהר בתדירות של אחת לחודשיים.
- **ביקורים נוספים:** בנסיבות מסוימות זכאי לביקורים נוספים באישור הגורמים הרלוונטיים בבית הסוהר.
- **ביקור פתוח-** ללא חציצה בין האסיר למבקרים, אך מפקד הכלא רשאי לקבוע על חציצה לפי שיקולי בטחון.
- **ניתן לשלול-** במקרה של עבירה משמעת.

- **אסיר בטחוני**

○ "ניתן" לאשר ביקורים, לא חייב.

○ **סיים לרצות 3 חודשים ממאסרו.** זכאי לביקור בתדירות של אחת לחודשיים.

○ **ביקורים נוספים-** מי רשאי לאשר? (1) מנהל אגף בבית הסוהר רשאי לאשר **ביקור נוסף בחודש** או (2) מפקד בית הסוהר לאשר **שניים נוספים בחודש** (סה"כ תוספת 3 מפגשים בחודש): **באחד מהתנאים הבאים: (1)** האסיר הצטיין בעבודה, בלימודים או בתפקוד באגף (2) עו"ס או איש דת המליץ על ביקורים נוספים, לאור נסיבות משפחתיות המצדיקות הגברת קשר משפחתי.

התייחדות: היתר פגישה אינטימית של האסיר/ה או העציר/ה ובני זוגם. **מותנה בתנאים מצטברים:** (1) אסיר פלילי או בעצור שלא זכאי לצאת לחופשות (2) עברו ששה חודשים לפחות מאז מעצרו או מאז חופשתו האחרונה (3) למרות זאת אם מדובר באסיר שהתחתן בעודו בכלא, ניתן להעניק לו אישור התייחדות מיד לאחר נישואיו.

חופשות: אסיר (מכל סוג, גם רוצח) עשוי להיות זכאי לחופשות שונות במהלך מאסרו. טובת הנאה לכן תלוי באישור ושק"ד **מפקד האגף/ כלא, נבחן לפי המדדים הבאים:**

(1) **סוג העבירה שביצע האסיר-** חומרה, נסיבות

(2) **ריצוי תקופת מאסר מינימלית-** בתנאי שהשלים לפחות רבע ממאסרו.

(3) **סיווג בקטגוריה המאפשרת חופשה.**

(4) **התנהגות טובה:** אסיר ייחשב "כבעל תפקוד חיובי" אם הוא עונה על כל התנאים הבאים:

1. אין מידע הקושר אותו לעבירה פלילית או עבירה על כללים אחרים בבית הסוהר;

2. שומר על סדרי המשטר, המשמעת וסדר היום בבית הסוהר;

3. עובד באופן סדיר (במקרה שהאסיר שובץ לעבודה);

4. לומד לימודים סדירים (במקרה שהאסיר שובץ ללימודים);

5. נתן הסכמה בכתב למתן בדיקת שתן לגילוי סמים.

6. משתתף במסגרת טיפולית (אם הוגדר כמתאים לטיפול, ולשב"ס יש יכולת לטפל בו).

תנאים לאישור חופשה, ניתן להגדיר תנאים לאישור החופשה, למשל: התייצבות יומית בתחנת המשטרה, הגבלה לאזור מסוים, פיקוח בערב, איזוק אלקטרוני, דגימת שתן בחופשה.

"חופשת תמריץ"- מפקד בית הסוהר רשאי לאשר לאסירים חופשות תמריץ כדי לעודד אותם לקחת חלק בפעילות חינוכית וטיפולית או בעבודה במקומות תעסוקה יצרניים בכלא.

עתירת אסירים

אסיר או עציר רשאי להגיש עתירה מנהלית נגד שב"ס לבימ"ש מחוזי בשבתו כבימ"ש לעניינים מנהליים, בכל נושא שקשור לתנאי מאסרו או מעצרו (נקראת עת"מ אסירים) ההרכב של דן יחיד.

מוטיבציה להגיש עתירות: אין הגבלה על העתירות שיכול אסיר להגיד, אין צורך בליווי עו"ד, אין עלויות אגרת משפט על עתירה אסירים, מעניק יום יציאה מהכלא.

עילות עתירה אפשריות: החלטה בנוגע ליציאתו לחופשה, החלטה על מתן שירות רפואי או נפשי, החלטה בנוגע לשילובו בטיפול מותאם צרכים (למשל טיפול לעברייני מין), החלטה לגבי התייחדות, החלטה בנוגע להחזקתו בכלא או אגף מסוימים, החלטה בנוגע לשילובו בעבודה.

חנינות - רחמים לאחר משפט

ס' 11 לחוק יסוד נשיא המדינה: לנשיא המדינה סמכות לחון עבריינים ולהקל בעונשם על ידי הפחתת העונש או המרתו לעונש אחר (סמכותו היחידה).

סמכות של חסד ורחמים המופעלת במידה ובנסיבות חריגות. מקורה בשיטה האנגלית: למלך אפשרות לרחם ולחמול לעברייני.

- **חיים כהן**: "רואים אותו כשומר החסד, הדוחה בנדיבות-לבו את מידת הדין מפני מידת הרחמים, והדואג דאגות אנוש בשעות צרה ומצוקה, שבת-המשפט אינם מוסמכים או אינם מסוגלים לדאוג".

- **אגרנט**: "טמונה בחובת החנינה נימה של סליחה או כפרה. מדת הרחמים, ולא מדת הדין, היא העולה במחשבתנו כשאנו משווים לנגדנו את העברייני העומד, כשהוא 'מלא עוון', ומפיל תחינתו לחנינה לפני הריבון, שהוא בבחינת 'מלא רחמים'".

משמעות החנינה: הנשיא יכול להקל בעונש ע"י הפחתה, המרה לעונש אחר ואף למחוק כת"א (שכיח אצל צעירים שהשתקמו)

התהליך:

1. לפעמים הנשיא מפרסם על "מבצע חנינות" בעבור קבוצת מסוימות: חיילים, אתיפים שקורא להגיש בקשות לחנינה
2. אסיר יכול לפנות לנשיא בבקשה להקל על עונשו או להמירו, אם עומד **בתנאים הקבועים** ←
3. מחלקת חנינות כותבת דוח ורשימת חנינות לנשיא המדינה באופן עיתי ←
4. ככלל בקשת החנינה תתקבל במקרים חריגים במיוחד בהם מתקיימות נסיבות ייחודיות.

מה הם התנאים (מצטברים)? חוק יסוד נשיא המדינה:

- (1) נגזר דינו לעונש מאסר בפועל (בבית כלא או בדרך של עבודות שירות).
- (2) **מוצו עד תום כל ההליכים המשפטיים בתיק** (ערעורים, בקשות למשפט חוזר, בקשות לדיונים נוספים).
- (3) ישנן **נסיבות מיוחדות** ויוצאות דופן המצדיקות את קבלת הבקשה להקלה בעונש או המרתו.

נתונים שנבחנים:

1. נסיבות אישיות: מצב רפואי, מצב כלכלי, שיקום, פעילות תורמת לחברה, ונסיבות מיוחדות אחרות; ; ניתן להם משקל מיוחד לאור האופי ההומניטרי של מוסד החנינה:
2. במישור המשפטי: הרשעות קודמות, תיקים קיימים; מסוכנות פוטנציאלית, נימוקי בימ"ש בהכרעת הדין ובגז"ד.

נפגעי עבירה**מעמדם לאורך השנים:**

1. בעבר: המשפט הפלילי היה חלק מהמשפט הפרטי (דיני הנוזיקין), המשפחה היה התא החברתי המרכזי והסכסוכים נדונו בין בני המשפחה של הפוגע לבין משפחת הנפגע, מכאן קם המושג "נקמת דם".
2. עליית מוסד המדינה הריבונית: האחריות על המשפט הפלילי עברה לרשויות אכיפת החוק מטעם הריבון שהלאימו את ההליך הפלילי לחלוטין. מניעים כלכליים-פוליטיים: רצון השלטון להשיג כוח פוליטי וכסף באמצעות העברת כספי הפיצויים אליהם, ולא לנפגעים.

השלכה על נפגע העבירה: בעבר היה במרכז וכעת הורחק ממרכז ההליך הפלילי, נותרו ללא מעמד פורמלי, הם כלי שתפקידו: מסירת תלונה ומתן עדות, אין להם זכויות להתנגד, להביע עמדה, וטו, על הס"ט, חופשות, שחרורים וכו'.

3. **השינוי:** מגמה לעליית מעמד נפגעי העבירה: החל מהמאה ה-19 החלו חוקים להסדרת זכויות נפגעי העבירה.

הגורמים המרכזיים לשינוי:

1. התחזקות כוחם של ארגוני נפגעי עבירה (בעיקר בארה"ב)
2. התפכחות מהצלחתן של דרכי הענישה המסורתיות
3. עליה במגוון הדרכים החלופיות להליך הפלילי ולענישה בפרט

התחזקות זכויות נפגעי העבירה בעולם

הצהרת האומות המאוחדות 1985: "עקרונות הצדק היסודיים ביחס לקורבנות עבירה ושימוש לרעה בכוח": ס"4 קורא למדינות העולם לחוקק חוקים שונים המגנים על זכויות נפגעי העבירה, ומבטיחים את כבודם, מתן מידע, הנגשת תהליכים, שמירה על פרטיות וביטחון, פיצוי כספי. דוג' למדינות העולם: במחברת עמ' 78: צרפת, אנגליה, קנדה, ארה"ב.

בישראל

חוק זכויות נפגעי עבירה נחקק ב-2001 וקובע זכויות:

זכות להגנה פיזית; זכות לחסיון בדבר פרטיו האישיים; זכות עיון בכתבי אישום נגד הנאשם; זכות לקבל מידע על מאסר; זכות לניהול הליכים בעבירות מין ואלומות בזמן סביר [כלומר שהמפלט בעניינו יתנהל בזמן סביר, בישראל השופטים מפשלים בכך והתיקים נמשכים שנים רבות למרות שיש נפגע עבירה]; זכות לקבל מידע על ההליך הפלילי; זכות לנוכחות מלווה בחקירה ובדינויים בדלתיים סגורות; זכות להבעת עמדה באשר להליך הפלילי במתקיים כנגד הנאשם- זה לא זכות להתערב, לא חייבים לכבד את נפגעי העבירה ולהתחשב בדעתם, אבל הם יכולים להביא עמדה.

מושגים:

1. **הצהרת נפגע עבירה** = נפגע עבירה מציג בכתב את העניינים הקשורים לאירוע הספציפי ומגיש לתובע התיק. התובע מחויב להגיש לבימ"ש את ההצהרה כחלק מהראיות **בשלב הטעונים לעונש**. ייתכן כי הנפגע ייקרא להעיד על ההצהרה שנתן, ואף ייחקר עליה.

2. **תסקירי נפגעי עבירה** =

- **בעבירות חמורות:** עבירות מין, אלימות חמורה והמתה. **במסגרת טיעוני התביעה לעונש**, יכול בימ"ש להורות על עריכת תסקיר **לנפגע העבירה או לבני משפחה** של מי שהעבירה גרמה למותו.

- התסקיר ייערך **בהסכמתו של הנפגע**.

- **ע"י עו"ס** שמונה במיוחד ע"י שר הרווחה והשירותים החברתיים ומתמחה באבחון והערכת טראומה ופוסט טראומה והוסמך לערוך תסקירי נפגע.

▪ **תסקיר לנפגע קטין (מתחת 18):** ייערך ע"י מפקח בשירות לילד ולנוער, במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

▪ **תסקיר לנפגע בגיר (מעל 18):** ייערך ע"י עובד שירות המבחן למבוגרים.

- **סקירה על מצבו של נפגע העבירה:** בין היתר הנזק שנגרם (נפשי, פיזי, משפחתי).

הגורמים לחקיקה

1. מחויבות מוסרית של החברה כלפי נפגעי העבירה
2. **נימוק תועלתני**- כדי למגר עבריינות, יש להכיר בקורבן וכך להוביל לשיתוף הפעולה שלו עם המדינה
3. זכותו של האדם **לכבוד**.
4. **הבטחת הזכות להליך הוגן**- פרוצדורלית ומהותית- תבטיח את זכותו של הנפגע לכבוד כאדם.
5. מניעת חווית "הקורבנות המשנית"
6. השפעות גלובליות

הזכויות**הבעת עמדה לעניין העונש**

לפני גז"ד, יש שלב הבאת הטיעונים לעונש ע"י הצדדים. ניתן לשמוע את דעת הנפגע ב-3 דרכים:

1. הצהרת נפגע- בכתב יד או במחשב ע"י הנפגע, ראי לעיל.
2. תסקיר נפגע- חו"ד מקצועיות של עו"ס, ראי לעיל.
3. עדות- הנפגע בדוכן העדים.

הבעת העמדה לעניין הסדר הטיעון:

1. חובה על התביעה להודיע לנפגע העבירה על הסדר טיעון לפני שהוא מתגבש.
2. במקרים של עבירות מין או עבירות אלימות חמורה, הנפגע זכאי להביע דעה לפני שיתגבש ההסכם: ע"י פנייה לפרקליט מחוז או ממונה בכיר בפרקליטות בכתב או בעל פה.
3. חריג - במקרים שבהם תהיה פגיעה ממשית בניהול ההליך, פרקליט המחוז הרלוונטי רשאי שלא לאפשר לנפגע להביע את עמדתו.
3. התביעה חייבת להביא את עמדת הנפגע להסדר בין כלל שיקוליה, אולם אין מדובר בזכות וטו.
4. בהצגת הס"ט בבימ"ש, השופט צריך לברר האם נמסרו לנפגע פרטי הסדר הטיעון והאם קוימו זכויותיו לפי החוק.

פסקי דין מרכזיים

1. מעמדו של נפגע העבירה בהליכים לחשיפת חומרי חקירה
2. זכותם של נפגעי העבירה לפרטיות [סוגיה: נפגע שלא מספר למשפחתו ומקבל זימון בדואר רשום].
3. פיצויים לנפגעי עבירה גם כאשר הוטל על הנאשם שירות לתועלת הציבור ללא הרשעה גם אם הנאשם לא הורשע בדיון, אבל העובדות אומרות שהוא אשם (בתי אסף נ' מ"י).
4. זכות עיון בתיקי בימ"ש שיש להם השלכה עליהם (תפ"ח 10514-03-10 מ"י נ' פלוני)
5. פיצוי לנפגעי עבירה גם במקרה שהצדדים בחרו לוותר עליו (ע"פ 5289/17 אחמד חסראמה)

זכויות נפגעי עבירה מחוקים אחרים**צו למניעת הטרדה מאיימת**

חוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001: "הטרדה היא: בילוש, מארב או בהתחקות אחר תנועותיו או מעשיו של אדם, או פגיעה בפרטיותו בכל דרך אחרת, באיומים על פגיעה בו, ביצירת קשר עמו בעל-פה, בכתב או בכל אמצעי אחר, פגיעה ברכושו, בשמו הטוב וכיו"ב"

• בית המשפט מוסמך:

1. לאסור קשר עם הנפגע בעל-פה, בכתב, או בכל אמצעי אחר.
 2. להימנע במרחק מסוים מדירת מגוריו, מרכבו, ממקום עבודתו או ממקום לימודיו של הנפגע,
 3. להטריד את הנפגע בכל דרך אחרת.
 4. לשאת או להחזיק נשק, לרבות נשק שניתן לו מטעם רשות ביטחון או רשות אחרת מרשויות המדינה.
- איך מבקשים צו? כדי לבקש את הצו, על הנפגע לגשת לבימ"ש השלום או לבימ"ש, לענייני משפחה (אם הפוגע הוא בן משפחתו של הנפגע או לבימ"ש לנוער (אם הפוגע או הנפגע הם קטינים).
 - צו זמני- ניתן לבקש צו זמני עד ל-7 ימים במעמד צד אחד.

צו הגנה למניעת אלימות במשפחה

החוק למניעת אלימות במשפחה- בימ"ש בית משפט יכול להוציא צו הגנה במקרים של אלימות או חשש לאלימות במשפחה.

צו זה אוסר על אדם: (1) להיכנס או להתקרב לדירה בה מתגורר בן משפחתו (2) להטריד את בן משפחתו בכל דרך ובכל מקום. (3) לעשות דברים שמונעים מבן משפחתו מלהשתמש בנכס ששייך לאותו בן משפחה (4) איסור לשאת נשק והוראה להחרימו.

תנאים לקבלת הצו

מי רשאי לבקש? **(1) כל בן משפחה** החושש מאלימות או שקיימת אלימות במשפחתו **(2) או אדם מטעמו**. **(3) היועץ המשפטי** לממשלה או נציגו, **(4) תובע משטרתי (5) עובד סוציאלי**.

בית המשפט רשאי להוציא את הצו כאשר :

1. אדם נהג באלימות בבן משפחתו או ביצע בו עבירות מין **בסמוך** (שעות עד ימים) לפני הגשת הבקשה.
2. קיים בסיס סביר להניח שאותו אדם מהווה סכנה גופנית ממשית לבן משפחתו.

ועוד עניינים:

- **מתן צו בנוכחות צד אחד:** בימ"ש רשאי לתת צו כשרק אחד מהצדדים נמצא לפניו. אם עשה כן, עליו לקבוע דיון בו ייקחו חלק שני הצדדים, תוך 7 הימים הבאים.
- **למי מגישים את הצו למניעת אלימות במשפחה?** (1) בימ"ש שלום (2) בתי דין רבניים (3) בימ"ש לענייני משפחה
- **תוקף הצו:** עד 3 חודשים. אפשר להאריך עד חצי שנה.
- **הפרת הצו:** היא הפרה פלילית ודינה מאסר.
- **פיצויים לאדם נגדו הוצא הצו:** פס"ד: אפשר לפסוק פיצויים אם הבקשה לצו היא "נקמנית".

חוקים נוספים לנפגעי עבירה בישראל- התפתחויות נוספות

1. **פיצוי לקטין-** כשהפוגע לא משלם, המדינה תכנס בנעליו (בשונה מנפגע בוגר).
2. הגשת חוו"ד מומחה מטעם בימ"ש בתביעה אזרחית בגין עבירות מין.
3. הקמת מרכז סיוע לקטינים נפגעי עבירות מין או אלימות.
4. **זכאות נפגעות עבירות מין לסיוע משפטי** להוצאת צווי הרחקה נגד עברייני מין לאחר שחרורם
5. **ביטול הסמכת ההורה לטיפול רפואי לקטין** כאשר מתקיים נגד ההורה הליכים פליליים בעבירות נגד הקטין.

תהליכים נוספים בישראל

1. **הקמת יחידות סיוע ומימוש זכויות נפגעי העבירה:** הן לא מייצגות נפגעים אלא עונות לפניות ומנחות את הפרקליטים בהקשר של זכויות נפגעי העבירה.
2. **הקמת יחידת סיוע ארצית בפרקליטות המדינה:** תפקידה לדאוג לנושא ברמה הארצית.
3. **איגוד הנחיות פרקליט המדינה והנחיות משטרת ישראל** המטילות חובות שונות על רשויות המדינה.
4. **הקמת מרכזי הסיוע לנפגעי עבירות המתה** (סני"ה = סיוע לנפגעי עבירה) בשנת 2001 ברחבי הארץ ע"י משרד הרווחה **מטרתם:** יחידה בפרקליטות שפועלת מיצוי זכויות נפגעי עבירות המתה ע"י שירותים טיפוליים ומשפטיים. הם מקבלים ליווי ע"י האגף לסיוע משפטי בפרקליטות שמייצג את המשפחות בהליכים משפטיים (פליליים וגם אזרחיים) הקשורים לעבירת בה מת בן משפחתם